

AGREGY

SKANDINÁVIAI MAGYAR IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT
Szerkeszti: Tar Károly Munkatársak: Kovács Ferenc (helyettes szerkesztő), Dr. J. Kovács Magda, Mayer Hella, Pető Tünde, Sente Imre (örökös munkatárs)

Szeles Judit

Strömstadban

1.

Már az is bizonytalan, hogy
mikor költöztünk ide:
vagy 2001-ben, vagy 2003-ban.
Egyes források szerint hivatalosan
csak 2003-ban, mert akkor kaptuk meg
a bevándorlási hivataltól a papírokat.
De valójában 2001-től rendszeresen
megjelentünk Strömstadban –
mint a költözőmadarak,
például a darvak.

Igen, a papírokra sokat
kellett várni. Másfél évet.
Mivel a svéd hivatalok
rendkívül elodázzák
a letelepedési engedélyek kiadását.

Egy Opel Astrával érkeztünk
a békésnek látszó kisvárosba.
Megállás nélkül vezettük végig
a kétezer kilométert. Vagyis
valahol Hallandban a lankákon
megpihentünk egy fél órára.

Azt az útvonalat jártuk be,
amit Domi javasolt
az egyik versében.
Mert az óránkat
versekhez vagy filmekhez
igazítottuk abban az időben.

Június három vagy négy lehetett.
A Martin kocsját feltörték,
a sztereót kiszereelték belőle.
Úgy lógtak ki a kábelek,
mint a madárbél.
Amikor megérkeztünk.
A vaságyra vadrózsaszirmokat
szórtak, úgy vártak.
A konyhában pedig
egy hatalmas tál garnéla volt.
A koffereket, szatyrokat,
bicikliket lepakoltuk,
hogy a békések ne hogy ellopják.
És végre aludhattunk.
Másnap olyan szikrázó
napsütés lepte meg a várost,
hogy a napsugarak
kilyuggatták a szemünket.
Anki teraszán grilleztünk,
emlékszem, karcos levegőben.
Kardigánban, dzsekiben
fagyoskodtunk, pedig nyár volt.

2.

Próbáltam kicselezni a hideget.
Vettem egy borzas pulóvert,
kapucnija is volt. Borinak
ugyanolyan vettünk.
És kísérteltünk a tengerpartra.

Strömstadban mindig fúj a szél.
A napszemüveg a szél ellen is véd,
meg a szűrős napsugarak ellen.
Amióta Csernobilban reaktor robbant,
nem tanácsos védőfelszerelés nélkül
sétálni Strömstadban a sugarakban.

A ház

Ez a szuterénház, olyan egy betonbunker, mint ennek az alsó szintje, belemarva a sziklaoldalba, belerobbantva-vésve, hogy sír a hegyoldal.

Fel kellett tépni a poratkás megbarnult padlószőnyeget, egérrágott szarrongy lett belőle, több négyzetméter, amit az ablakon dobtunk ki.

Meg kellett tisztítani minden kis négyzetméterét *grön sápvával*, folyékony szappannal, amit a fenyőből nyernek ki. Mindent fenyőből nyernek ki, az emberek fejéből is csurog a ragacsos gyantalé.

Stig Hjalmarssonék laktak itt, az ő kávékészletüket kellett rípiyára törni a telekhatáron álló kerek szikladombon. A Stig csoszogását lehetett éjszakánként hallgatni. És láttuk a nevét bevésve a ház szemöldökfájába.

Azt is mondták, hogy ki kell füstölni. Nagy csomag zsályával jártuk közbe a házat, ahol doh és kloáka szag volt. Sokáig nem segített a szent zsálya füstje, csak szemünket bántotta. Nem tudom, mikor tettük magunkévá a szuterénházat, igazából soha nem sikerült,

az épület mögötti sziklaszoros fölött egyszer megjelent a hely őrzője, egy fehér lovas, legalább tíz méter.

Beateberg

1.

Svenről csak annyi emlékem maradt, hogy az ínyén bagóval aludt, míg a másik szobában Rune éppen a linóleum padlóra szart.

2.

Ingrid egy stroke után kiterítve feküdt a multifunkcionális ágyon. Semmije nem mozdult már. Mellette kellett ülnöm az utolsó órában. Beszéltem hozzá, mert szerintem hallott.

Fogtam a kezét. Amikor azt mondtam, milyen szép, és hogy szeretem, mintha megmozdította volna igen, megmarkolt. Aztán már csak halott.

3.

Volt a folyosónak egy örök lelkiismerete, és minden lében kanál, egy összeaszott néni, aki kint ült és figyelt. Hallotta, hogy megsörren az osztály telefonja, és látta, hogy Rune, aki a linóleumra szart, a telefon felé rohan, azt felkapja, és azt mondja: Strömstad rendőrség, Rune Folke.

4.

Runének nem volt szabad telefonálnia.
Demens volt, és folyton a lányát hívta.
Kiszerezték a készüléket a szobájában,
de az osztály folyosóján még volt pár.

Sót, egyszer átment a szomszéd
szobába,
ahol Gunillát megkérte, hogy
használhassa az övét.
Szépen felhívta a lányát, aki rendőr volt
Strömstadban.
Meggérdezte a lány az apukáját, hogy
honnan tudta felhívni.
Rune azt felelte:
Itt vagyok a Värmland-hídnál.
Pedig az öregotthon egy pisis
szobájából beszélt.

Meghalt

Disznó meghalt.
Szétrobbant az aortája.
A legjobb barátod,
ívócimborád volt.
Barna ingben, nyakkendőben
ücsörgött, várta az ingyen sört
a vasárnapi istentisztelet után.

Amikor Disznó meghalt,
tiszteletére halotti tort tartottak
a kedvenc kocsmájában.
Nem láttalak még sírni előtte sose.

Harangláb

A falu bolondja és az ócskás
minden nap a főút szélén,
a használtkeresedés előtt ült.
Hátul, a hűtőben *folköl* nevű sör,
gyenge, de sokat lehet inni belőle.

A falu bolondja is alkoholista volt,
a patakon túl lakott az anyjánál.

Egy este hazafelé tartott a hídállón át.
Szakadt az eső, megcsúszhatott.

Az ócskás hiába várta másnap
a sörös pajtikáját a vizitre.
A víz elvitte, a víz elvette.
A falu templomára nem húztak tornyot,
szemben, az út másik oldalán állt
a gyülekezeti helyiség mellett
a fenyőfából ácsolt harangláb.

A bolond halálakor egy medvét
láttak a harangláb körül csatangolni.
Mesélték is, hogy *Björn* (medve) jár ott.

A betegápoló

A nyáron sokat helyettesítettem
a *Beateberggårdenben*, az öregeknél.
Mindenkit felvettek helyettesnek,
csak svédül kellett tudni egy kicsit.

A betegek mindig reggelre haltak meg.
Mire én elkezdtem a munkát,
már felállították a ravatalt:
gyertyák, fehér műrőzsák,
csipkefüggöny.

A halottat előző éjjel mosdatták meg
az éjszakás nővérek és betegápolók,
nekem csak annyi volt a dolgom,
hogy sirassak egy kicsit.

Ahogy a sziklába belevág a véső,
vagy ahogy megcsurran a fenyőgyanta,
tömjénfüst és enyhe formalinszag
facsarta az orrom, sírtam.

Neufeld Róbert

A fogadtatás

A Jelenség felém lépett és kezét felém nyújtotta. Gyere, mondta halkan, de határozottan. Itt az idő. Megfogtam a kinyújtott erős, a szeretet melegét sugárzó kezét. Kéz a kézben kezdtünk lemenni a lépcsősoron, amely valahol alattunk, egy végtelennek tetsző homályban vészett el. De alig telt el egy pillanat, és máris elértük célunkat. Egy kápolnában, annak egyetlen sivár hajójában álltunk. Az oldalfalak szürke színű egyhangúságát mindkét oldalon egy-egy magas, boltíves ablak szakította meg. Az ólomkeretbe zárt, régi, egyenetlen ablaküvegeken túl a kinti fák lombozata látszott ide-oda hajladozni a vad, őszi szélben. A bejárat kétszárnyas, nehéz, tölgyfa ajtaja zárva volt, egy-egy fáklyatartó kosár lógott mindkét oldalán. A bejárat ajtóval szemben, a kápolna másik végén állt az oltár, fehér lepellel letakarva. A közepén a Szent Biblia feküdt kinyitva, mellette két gyertya égett, felette pedig egy nagy, valami sötétszínű fából faragott kereszt lógott.

Az oltár előtt, márvány alapzaton, fehér koporsó állt, körülötte a földön virágcsokrok és koszorúk feküdtek, rajta pedig, elszórva, mélyvörös rózsák. A lábnál egy női pap állt, kezében az Új Testamentummal.

A Jelenség és én a koporsó mellett álltunk meg. Felnéztem Reá, és láttam, hogy glóriája, amely máskor csak gyengén volt látható, most felfénylett.

Mögöttünk, a jobboldali padsorok első pár sorában csak néhányan ültek, a többi üres volt. És habár ezeknek arcáról lerítt a szomorúság amint a koporsót nézték, mégis úgy tűnt, mintha mégsem igazán gyászolnának. Kivételnek csak egy középkorú házaspár nézett ki. Mind a nő, mind a férfi szeméből hullottak a könnyek, úgy ültek egymásba kapaszkodva, mintha attól féltek volna, hogy egyedül kell maradjanak. Nagyon megsajnáltam őket.

A másik oldal első néhány padsorában tizenöt személyt számoltam össze. Legelől négy vagy öt feketébe öltözött asszonyt láttam, zsebkendővel a kezükben, amelyet olykor-olykor a szemükhez emeltek. A legközelebb ülő hangosan felzokogott, kisírt szemével majdnem szüntelenül a koporsót nézte, de olykor-olykor a másik oldalon ülő házaspárra emelte tekintetét, és olyankor szinte sugárzott belőle a gyűlölet. Az egyik ilyen pillanatban önkénytelenül megrázkódtam. A Jelenség megérezte nyugtalanságomat, és bátorítóan megszorította a kezemet.

Még várjunk, mondta csendesén. Még nincs itt az idő. Hangját rajtam kívül senki sem hallotta, minket sem látni, sem hallani nem lehetett. A Jelenség a padsorok felé emelte az ujját. Nézd őket, mondta. Az ott balkéz felől, legelől, az anya. A házaspár ott a másik oldalon pedig a nevelőszülők.

Én a férfire néztem és azonnal hallottam a gondolatait, mintha hangosan mondta volna ki őket.

Istenem, az egekben, segíts meg! Magasságos ég, segíts meg! Jóságos Isten, kegyelmezz meg nekem! A férfi kétségbeesett jajkiáltásai szinte visszhangzottak a kápolnában, bár azokat senki más nem hallotta csak a Jelenség és én. Aztán egyszerre csak elültek a jajkiáltások, amint a férfit zokogás fogta el.

Igen, erre ráismertem. Nemrégén az enyéim ültek így, gyászba borulva, kisírt sze-

mekkel, telve szomorúsággal és büntudattal. Az enyéim már túl vannak a nehezén, gondoltam, de ezek itt most élnek át a legnehezebb perceket. Szegény, szegény kétségbeesett emberek! Szerettem volna segíteni rajtuk, de erre nem volt lehetőség.

Egyszerre csak orgona szólalt meg. A 493-as zsolttár első hangjait intonálta. A lassú, fülbemászó melódia betöltötte a kápolnát, kezdetben csendesen, aztán egyre erőteljesebben, amint a fuvolát helyettesítő síptól a Vox Humána lassan átvette a szót. A zsolttár nemcsak a kápolnát járta át, behatolt a szívekbe is, erőt kölcsönzött mindannyioknak, csillapította rettentő fájdalmaikat.

Csak hogy erre nem mindenkinek volt szüksége. Néhány jelenlévő szívet elkerült a zsolttár kínálta bensőség, néhány tudat nem fogadta el az enyhítő szólamokat. Egyik-másik jelenlévő nem gyászolt, nem azért jött, hogy nehéz búcsút vegyen egy halottól. Mint például egy férfi valahol a hátsó padsorok egyikében. Az a férfi nem hallgatta a zsolttárt elérékenyedve, nem kisírt szemekkel, önváddal telve ült a helyén. Az a férfi dühödött pillantásokat vetett az első sorokban ülők felé, magában átkozódva nézett hol erre, hol arra a telesírt zsebpendőt szorongató gyászolóra. Tekintetét hol az anyára, hol a nevelőszülőkre szegezte, de gondolataiban minden jelenlévőt elátkozott. Ő volt az orvos, akit akkor hívtak ki, amikor már minden próbálkozás meddő volt.

Ti szegény szerencsétlen gyászolók, gondolta éppen. Most itt ültök sírva, tele büntudattal, megbánva mindent, amit ez ellen a kis lény ellen elkövettek. Most biztosan fohászok az egekhez, isteni bocsánatot kértek, imákat mormoltok. Késő! Halljátok? Késő! Számodra te, rettenetes anya már akkor is késő volt, amikor gyermekedet először megütötte! Meg kellett volna hallgatnod a szerencsétlent, szeretettel kellett volna körülvenned, nem pedig ütlelni és bezárni! És engem, az orvost sem kellett volna kihívni, rám nem kellett volna, hogy sor kerüljön! Neked csak egy kis érzést kellett volna mutatni a szerencsétlen felé, egy kis szeretetet. Ehelyett kihívtad a rendőrséget és engem. És miközben én megpróbáltam a szerencsétlent megnyugtanni, te még akkor is azon veszekedted, hogy kinek van igaza, hogy kit illet a pénz, ami az ellátásért jár. Te és az a szörnyeteg ott melletted, az a paragrafusok szolgája, akit nem tudtam meggyőzni arról, hogy a gyermeknek szeretetre van szüksége és nem a törvénykönyv előírásaira. És miért nem gondoltál arra, hogy mit érez ez a gyermek, amikor a rendőr kiszakította a nevelők karjaiból? Miért nem gondoltál arra, hogy mindez miként hat egy gyenge kis lény lelkivilágára, hogy mindez mire vezethet, amikor a reménytelenség a csúcspontjára hág? Jóságos Isten, micsoda törvényeket hoztunk mi itt? Hogyan tudunk ilyen mélyre süllyedni? Hogy lehet az, hogy számunkra nem a gyermek a fontos, hanem a paragrafusok? Minden rendben lesz, kislányom, mondta a jajgató gyermeknek a kurátor. Neked jobb lesz anyádnál kislányom. Meglátod, mindent elintézzünk, kislányom. De nem így lett. Nem lett a legjobb, nem intéztek el mindent. Mert itt egy kis emberi lényről volt szó, nem kőszívek diktálta igényekről. Itt egy törekeny kis emberi lény élete forgott kockán, itt egy emberi élet veszett el, amikor a kis lény nem bírta tovább!

Én az orvos gondolatait mélyeséges fájdalommal hallgattam. Mert sok minden olyat mondott, amire ráismertem. Hiszen velem is hasonlók történtek. Most a kurátorra néztem, az ő gondolatait hallgattam meg. Egy nő, talán negyven éves, szálfagyenyesen ült a második sorban, mint akinek karóval támasztják a hátát. Mereven a boldogtalan anyát nézte, arcán közönyös kifejezéssel, gondolatai neki szóltak.

Te szerencsétlen. Most mi van? Megkövetelted a jussodat. Igen. Meg is kaptad. Én adtam meg neked, mert mást nem tehettem. De kérdezem tőled, megérte? Itt fekszik

a gyermeked holtan. Elvette magától egyetlen életét. De őt te meg én öltük meg. Te a jogaid követelésével, én meg az aláírással és alatta egy pecséttel. Most itt ülsz és kisérod a szemedet. Bánat rágja a lelkedet, mert most talán megérted, hogy mit tettél. Megérdemled. Minden fájdalmat, minden gyászt kiérdemeltél. Velem együtt. És mégis sajnállak. Mert én is anya vagyok, meg tudom érteni, hogy mit érzel.

A kurátor a nevelőszülőkre nézett. Az ő gondolatait hallottam, amint az anyára nézett gyűlölettel a szemében.

Te rothadék, te semmirevaló! Miért kellett ez? Milyen örömet éreztél, amikor ezt a tragédiát létrehozta? Mert szeretetet a gyermeked iránt nem éreztél. Ennyi év után? Remélem, hogy ebbe bele fogsz betegedni. Én csak azt kívánom neked. Élj sokáig. Egyedül, támasz nélkül, beteg!

Az orgona a zsoldár utolsó akkordjait tartotta ki hosszan, aztán elcsendesült. A kápolnában teljes csend honolt. A pap egy lépéssel közelebb lépett a ravatalhoz. Kinyitotta a kezében tartott könyvet, tekintetét előbb a megjelentekre emelte, aztán olvasni kezdett.

A Jelenség ismét megszorította a kezemet. Lépünk közelebb, mondta, ott majd látni fog bennünket. Mind a ketten a ravatalhoz léptünk. Én a virágokat néztem, aztán a papnőt, aki folytatta az olvasást.

Most figyeljünk, szólt halkán a Jelenség, és még egy lépéssel közelebb lépett a ravatalhoz. A papnő a ravatal oldalán álló kis vödörből egy kis lapátot vett fel, rajta homokkal. Én a Jelenség mögül figyeltem. Először voltam fogadtatás szemtanúja, számomra minden mozzanat újdonság volt.

Porból jöttél, porrá leszel, mondta a papnő. Megváltónk, Jézus Krisztus fogad majd a feltámadás napján.

Miközben ezt a pár mondatot egyhangúan, csendesen elmondta, a papnő háromszor hintett a homokból. Amint a harmadik lapát homokot a koporsóra hintette, onnan lassú mozdulattal kiemelkedett a halott kislány. Tekintetét előbb a megjelentekre emelte, aztán tétovázva a ruháját nézte, majd bizonytalanul körülnézett, arcán zavart kifejezéssel. Tekintetünk találkozott egy pillanatra, én óvatosan rámosolyogtam. A kislány erre nem reagált, de aztán a Jelenségre nézett, és akkor ő is elmosolyodott. A Jelenség viszonozta a mosolyt, miközben kitérta a karjait a kislány felé. A lány arcáról egycsapásra eltűnt a zavart kifejezés. Felállt a koporsóban, kilépett belőle, le a földre, és odalépett a Jelenség mellé. Az megint kitérta karjait feléje, mosolygott és gyengéd, mélyen emberi, csendes hangján így szólt:

Lépj hozzám, gyermekem. Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban.

Szeles Judit

Grillcsirke

Este félkilenckor még nyitva volt a bolt. Nyári nyitvatartás. A két barátnő éhesen pásztázta a grillpultot, maradt-e még csirke. Venni akartak egyet, és elosztani azt. Kis salátával pompás estebéd. Egy jó nagy, kövér csirke maradt meg, azt kérték. A boltos flegmán megkérdezte, hogy vágja-e ketté, aztán becsomagolta, lemérte, és átnyújtotta a pult másik oldalára, a két nőnek.

Anna a negyediken lakott, és nem volt lift. A barátnője, Selma, nem volt hozzászokva a lépcsőmászáshoz. A másodikon megpihentek. A grillcsirke még meleg volt. Nem siettek. A lépcsőfokok nehezen adták meg magukat az éhes és fáradt barátnőknek, akik kacagtak, mennyire nincs kondíciójuk egyikőjüknek sem.

A két fél csirke a konyhában szép tányérokra került. Mellé saláta, kés, villa, borospohár, és egy, a hűtőből előhalászott fehérbor. Anna szépen kitöltötte a bort, hellyel kínálta a vendéget, aztán ő is leült.

- Parancsolj, jó étvágyat! – mondta Selmának, aki figyelmen kívül hagyta a salátát, a kést és a villát. Két kezével nyúlt a zsírtól fényes húsért.

Anna azért nem ilyen vadul esett neki. Szépen, jobb kezében a késsel, ballal a villával próbált kis darabkákat lecsenni a fél csirkéről. Ügyesen váltogatta a húscsafatokat és a vegyes, friss salátát: rukkolát, fejessalátát, római salátát és bébispenótot, csak úgy, dresszing nélkül. Mindent alaposan megrágott, majd egy korty Irsai Olivérrel lenyelte. Közben azt nézte, Selma hogyan trancsírozza a húst.

Selma egész életében kézzel ette a grillcsirkét. Először letépte a szárnyát, és leszopta a csontokról a bőrt és a húst. Aztán kitekerte a combját, amit szintén szőröstől-bőröstől bevágott. Anna kikerekedett szemekkel nézte a barbár mérszárlást. Finom vevőkészüléke veszélyt jelzett. Kellemetlenül érezte magát. Még nem látta így zabálni a barátnőjét. Így még nem. Nézte a szemüvege alól kikandikálva, ahogy a barnára pirult nagy bőrlebenyek egyben lecsúsznak Selma torkán, s ahogy a szája sarkában megcsordul a vöröses zsír. Le, az állára folyt.

Anna az agresszív táplálkozás láttán előbb undort, majd félelmet kezdett érezni. Az apja jutott az eszébe, aki majdnem mindig állva evett. Már csak vénségére kuporodott le a kisszékre. Volt az apjának egy bádog tányéra és egy alumínium kanala. Mindent abból, azzal evett kivétel nélkül. Vagy kézzel. Iszonyú szigorú ember volt. És az evést felesleges időpocsékolásnak tartotta, bár a jó étkeket szerette. Szóval állva is gyorsan megebédelt, aztán a család többi, asztalnál ülő tagját noszogatta, hogy ne vacakoljanak annyit az evéssel, menjenek vissza dolgozni, tanulni, tevékenykedni. Teljhatalma volt. Mindenki rettegett tőle. Nem lehetett sose hibázni vagy rendetlenkedni. Anna pedig tűzrőlpattant leány volt mindaddig az esetig, amíg véletlenül hangosan el nem kezdett nevetni. Az apja azonnal ráfordult, hogy ne visítson, mint egy fürdőskurva, disztíngválja magát. Akkor még Anna nem értette, mi az a fürdőskurva, és elhatározta, hogyha nagy lesz, mindenképpen annak áll, mert szeretett kacagni.

Most Selma már a mellehúsát harapdálta - Annát a zord apára emlékeztetve. Anna sose mert volna ilyen természetesen viselkedni. Szégyenlősen a borospohárba lógatta

AGRESSZÍV

az orrát. Bár még ezt is megszólta volna az apja. Majdnem sírt. Több falat nem ment le a torkán.

Selma a csontokat is leszopogatta, a porcos végeket megrágta, a vékonyabbakat lenyalogatta egyenként, mint valami rossz kutya. Aztán megtörölte szalvétával magát, és szinte egy hajtásra megitta a pohár bort. Amikor észrevette, hogy Anna sír.

- Veled meg mi történt? Alig ettél!

- Bocsánat- válaszolta Anna szipákolva -, nem érzem jól magam.

Selma töltött még egy kis bort mindkettőjüknek.

- Ezt azért idd meg, kérlek – mondta. – Jobban leszel.

- Félek, nem.

- Mitől félsz? – kérdezte Selma csodálkozva.

- Nem is tudom...Tőled.

Anna arcán patakokban folyt a könny. A szemfestéket elmázolta a szalvétával. És mereven a grillcsirke maradványaira bámult.

- Éntőlem? De hiszen a barátnőd vagyok!

- Attól félek, ahogy eszel. Gyorsan, agresszívan, nem bírom az agresszív viselkedést. Félelemmel tölt el. Ezért is kerülöm a férfiakat. Érzem bennük a romboló erőt.

Selma meghökken. Azt tudta, hogy Anna barátnője igen visszafogottan és kimérten beszélt a férfiakkal, férfiakról, de hogy ennek azt lett volna az oka, hogy félt tőlük, nem.

- Mondd, miért lenne mindegyik férfi agresszív?

- Nem tudom. A kisugárzásuk ilyen. Főként a részeg férfiak. Durvák és kiszámíthatatlanok. A hangoskodásuk is irtó zavaró.

- De miért gondolod ezt?

-Tudod, apám nagyon szigorú volt velünk, gyerekekkel – kezdte magyarázni Anna -, püssenni sem lehetett. A hangoskodásért, a rendetlenkedésért pálca járt. Szabályosan rettegtünk, hogy valamit rosszul csinálunk, hogy hibázunk.

- De ez az apád volt. Innen származik a félelmed... Az összes többi férfi nem az apád... Sokszor az emberek hangoskodnak, rendetlenkednek, felemelik a hangjukat vagy az öklüket, hogy kiadják magukból a mérget. De ez a mérge nem biztos, hogy terád irányul, Valaki egyszerűen csak mérges, és kiabál. Nem rád, csak úgy...Nem rád mérges. Félsz, hogy te váltod ki a haragjukat?

- Igen. És attól is, hogy ezzel elveszítem őket... Meg kell feleljek, és nem szabad felmérgecsíteni őket.

Selma hosszasan elgondolkozott a szárazra szopogatott csirkecsontok fölött. Aztán azt kérdezte:

- Nem lehet, hogy a saját agresszivitásodtól félsz? Azt nyomtad el egész gyerekkorodban a szigorú apád miatt. És most az gyötör. A legtöbbször az ember másoknak olyan tulajdonságaitól fél, ami az egyénben magában lakozik, csak nem tud előtörni.

Anna ismét megtörölte a szemét, vagyis tovább maszatalta a szemhéjfestéket. De valami most mélyen megmoccant benne. Igen, ez igaz. Évtizedekig ő volt a szolid, jólnevelt kislány, aki szótlanul megcsinált mindent, szinte sose hibázott, kitűnő tanuló volt, nem fiúzott, cigizett, piált vagy drogozott. De félt. Mert valójában ő is egy tűzrőlpattant menyecske volna. Ezért is szereti a barátnőjét, aki meg mindig egyenes és határozott...

- Nem is tudom – mondta.

Aztán Selmának támadt egy ötlete. Előszedték Anna, kanapén sorakozó összes

AGREGY

díszpárnáját. Selma arra kérte Annát, hogy teljes erejéből kezdje el ütni azokat. Majd Selma felkapott egy párnát, és torka szakadtából beleüvöltött.

- Most te – nyújtotta a párnát Annának, aki nagy levegőt vett, és elkezdett ordítani. mint a fába szorult féreg.

- Rád voltam mérges? – kérdezte utána Selma.

- Nem. Csak úgy.

- Félelmetes volt az ordításom?

- Egy kicsit igen.

- És a sajátod?

- Jól esett, megkönnyebbültem.

- De rám voltál mérges?

- Nem.

- Én nem is féltem.

Most már a megkönnyebbüléstől potyogtak Anna könnyei. Átölelte Selmát, akinek még mindig zsíros volt a szája sarka.

- Ígérd meg – mondta Selmának -, hogy fogunk még együtt ordítani.

- Fogunk, fogunk. Ne sírj!

Anna már nem gondolt a grillcsirkére tovább. Az egész mosatlant és a csontokat ott hagyták a konyhaasztalon, és beültek a nappaliba. Bekapcsolták a tévét. Éppen a kupadöntő volt.

-Tudom már, miért olyan népszerűek a meccsek, Selma...Az embernek ki kell adnia az agressziót. És persze anélkül, hogy ezzel mást megsértene. Az ilyen meccseken legálisan lehet ordítani, tombolni.

Abban az évben a Liverpool lett az UEFA-kupa döntőse a Tottenhamot kettő-nullra megverve.

Pályázat!

**Jelentkezz az
Inter Japán Magazin**

**író-újságíró
pályázatára!**

Beküldési határidő:

2019. december 31.

www.interjapanmagazin.com

Az Inter Japán Magazin író-újságíró pályázatot hirdet a japán-magyar kapcsolatok és a két nép közötti szabad információ-áramlás erősítésére.

o A pályázók korát, végzettségét és állampolgárságát tekintve nincs megkötés.

o Bárki pályázhat interjú, riport, novella és tanulmány műfajban.

o Írásműve épülhet japán-magyar történésekre, gondolati szintű közös elemekre, felvethet a két nemzet közötti további kapcsolati lehetőségeket.

Feldolgozhat valós eseményeket, de írása lehet fikció is.

A pályaművek beadási határideje **2019. december 31.** Díjak: Inter Japán aranykupa, ill. japán szamuráj-domborműves porcelánok 24 karátos aranybevonattal és oklevelek. A díjak és további információ itt tekinthető meg: <http://interjapanmagazin.com/inter-japan-dij-palyazat-24-2-2/>

Sikeres pályázást kívánunk!

Tar Károly

MINDEN KIDERÜL

A szerző *Az ismert katona* című regényének
második könyve
Folytatás előző számunkból

A lány

Lánya Sölvesborgban, ebben a Balti tengere néző patinás kisvárosban lakott. Ötödik éve érkezett Svédországba. Ezalatt az idő alatt a szigorú előírásoknak megfelelően, s mert nem ismerték el sem érettségijét, sem első éves tanulmányait a kolozsvári Politechnikai Intézetben, sikeres svéd érettségi vizsgája után a fogászatot választotta, foghigiénikus főiskolát végzett. Tartózkodási helyéül Sölvesborgot jelölték ki számára. Itt a bevándorlókkal foglalkozó fiatal tisztviselővel találkozott, aki a bátyjára emlékeztette. Az apa feladatának tekintette, hogy hosszú levelekben eligazítsa lányát a házasságra készülődés előtt. A barátság és a szerelem közötti különbséget csak nagyjából sikerült tisztázniuk. Az apa veje tipikusan svéd.

Magas, gyér hajú szőke embert mondhatott vejenek, aki a helyi városháza folyosóit falfestményeivel díszítette magánszorgalomból. Sikere nyomán ő is kedvet kapott a tanulásra, a közeli Kristianstadban végzett képzőművészeti főiskolát.

Majdnem három hónapig vendégeskedtek a lány szülei a fiatal házasoknál. A fiatalok reggeltől estig tanultak, mindketten naponta ingáztak. Az apa és anya időmilliomosokként ismerkedtek a várossal, vendégeskedtek az itt megtelepült erdélyi ismerősöknél. Csodálták a kisváros rendjét, tisztaságát. Utcájukban kéthetenként megjelent egy diák kinézésű fiatalember, villanymotoros kerti gépei zsinórját a járda a gránitkockákkal díszített szegélyébe ötvenméterenként illesztett konnektorba csatlakoztatta. A blekingei tájban minden rendezett volt, a fű bársony zöld, a virágok működtek, a felhők frissen, gyorsan jártak a magasságos kék mezőben, a fekete rigók a házak közelében füttyölték hajnali imádságukat, azokat a serkentő dalokat, amelyekről kinyílik az ember szíve, a levegő pedig minden áldott nap frissítő illatokban fürödve táncol a házak közén pompázó parkokban, vagy ha úgy tetszik, a ligetekbe épített házak folyamatosan fürödtek a zöldövezetek buszgató ölében. A lakosok homlokráncatlanok, a szitokszavakat nem ismerik, és azt tartják, ha valaki a másik édesanyját szidja, azt az ördög viszi el, mégpedig mosolyogva, mert munkáját itt mindenki így végzi, kivételt senki sem képezhet.

Otttartózkodásuk második hetében az apa vejével üzenték a bevándorlási hivatalból, hogy ideje volna menedéket kérniük. Az apa egész éjjel fontolgatta feleségével maradjanak-e, vagy ne. Az anya szüeleire gondolva a hazatérést választotta. Az apa őseire gondolt, akik több mint hatszáz esztendeje a valamikori kincses város lakói voltak. Nyoma van ennek. A *Regestrum Hungarorum de civitate Clusvár* című lajstromban találta, amit a város első népszámlálásakor 1453-ban írtak. Reggelre megszületett a döntés. Üzenték a bevándorlók irodájába, hogy nem kívánnak Svédországban maradni.

– Ilyen még nem volt – üzenté vissza a bevándorlási hivatal vezetője és biztató szavakat küldött: Jelentkezhetnek, amikor csak akarnak. A szülők fájó szívvel, de mégis lemondtak arról, hogy a jóléti ország befogadottjai, és őt, eddig csak álmodott bő esztendő múlva pedig megbecsült polgárai legyenek a két évszázada békében fejlődő országnak. Embertelen kisebbségből, emberséges kisebbsége léphettek volna, mégsem teheték. Azok a szálak, amelyek hazájukhoz kötötték, számukra akkor még elszakíthatatlanoknak tűntek.

Kolozsvári ismerőseik közül ketten is hívták a szülőket stockholmi látogatásra. Felkerekedtek és élvezettel utaztak zajtalanul suhanó, számukra feltűnően tiszta vonaton, tátott szájjal bámulták a város nevezetességeit, otthon érezték magukat a németek által épített Óvárosban, elidőztek a sokféle, gránitba vájt, hatalmas földalatti megállókon, elhajóztak városszéli ligetek kastélyait csodálni, Az egyik tóparton váratlanul tizlépésnyire kerültek a csónakázásra induló királyi családhoz. Hej! -el köszöntötték, de akár le is tegezheték volna a királyt, ez nem számít sértésnek. Jártak múzeumokban és a világhíres skanzenben. A lányuk legkedvesebb svéd tanárnője rénszarvasszállal várta őket, amelyhez főtt krumplit kaptak a svédek szokása szerint héjastól.

Munkát is találtak. A tekintélyes Valhallavágen sugárúton három tizenvalahány emeletes pengeblokk és egy toronyház magyar tulajdonosnője alkalmazta az apát. A sofőri teendők mellett az anyával együtt főznie kellett. Nagyétkü volt a Pestről elszármazott idős asszony, félkegyelmű fiával együtt. Csirkepaprikást és krumplis nudlit készítettek egy alkalommal. Mindkét fogásból nagy tállal. Ízlett mindkettőjüknek. Kocsikázás közben a milliomos nő magyar irodalmi jártasságát fitogtatta. Az apa sem volt rest. A nap végén az asszony száz koronát adott az anyának. Azért csak ennyit, mert indoklása szerint az ételből mindnyájan bőven fogyasztottak, a gépkocsivezetés közbeni irodalmi csevegés pedig mindnyájuknak kellemes élmény volt. Másnap akadozva indult a milliomos nő különleges Ladája, amit a mozgáskorlátozott fiának járó kedvezménnyel vásárolt valamikor.

– A gyújtással lehet a baj – tájékoztatta a tulajdonosnőt az apa.

– Ki kell cserélnem ezt a járgányt – szölt a gazdag utas.

Az egyik útkereszteződés közepén csökönyös számárhoz hasonlóan lecövekelte a járgány. Miközben az apa újraélesztette, az asszony halkán káromkodott.

– Magának adom ezt a tragacsot – fogadkozott.

A tengerpartra hajtottak, ahol hatalmas gránithegyen állt a milliomos nő nyári lakhelye. Az apa kertészkedett. Elterített a csupaszigli néhány négyzetméternyi területén néhány zsák kerti földet, és beültetette az útközben kétezer koronára vásárolt diszbokrokat, rózsatöveket, elszórta a fűmagot.

Aznap a temetőben is megfordultak. Virágot vittek az asszony rokonainak sírjára. Várakozás közben az apa megtisztította a kocsis akkumulátorának elektródjait és a motor gyertyáit. A bal hátsó ajtó zárja is kisjavításra szorult. Hazafelé a kocsis hibátlanul működött, a hátsó ajtó sem okozott gondot.

– Nem adom a kocsit – mondta váláskor szigorúan a milliomos asszony. – Nincs ennek semmi baja, ezt maga is jól láthatja...

Szabadidejükben vegyészmezőnök ismerősük furikáztatta őket. Úgy ismerte Stockholmot, mint a tenyerét. Buszsofőrként is elégedetten „tengette” életét. Másik ugyancsak vegyészmezőnök ismerősük az egyik egyetem alkalmazottjaként a telefonszolgálati magas szakmai beosztásig jutott. Téglavörös Volkswagen Passaton és sok lóerős

Saab-on kocsikáztak. Mindkettő Lacus tulajdona volt. Látogatásuk végén meglepte az apát.

– Neked adom a Passatot. Amikor hármasba kapcsolok, valami zörgést hallok. Figyeld!

Az apa csupa fül volt. Valóban rezgett valami a kocsi alján, amikor a gépkocsi sebessége elérte a 71-et.

– A fékkábel rezeghet, onnan a zaj – szoltl tétován az apa.

– Vidd, legyen a tiéd! Meg kell szabadulnom tőle... - gyözködött Lacus.

– Mennyi? – kérdezte az apa.

– Semennyi! – mondta Lacus.

– Nem fogadhatom el!

– De! – erősítette Lacus.

Ebben maradtak. Beugrottak a városnegyedi hivatalba. Egy tisztviselőnl székkal kínálta őket és félóra alatt minden papír a kezükben volt a kocsi átirásától a kiviteli engedéllyel együtt.

Az apa ámulva fogadkozott.

– Amikor Kolozsváron vakációzol, használhatod a kocsid.

– A tied! – mosolygott Lacus. - Köszönöm – mondta az apa meghatódlva. Tizenhét éves kocsi volt a Volkswagen Passat, de Lacus motort cserélt benne. Az apa a Stockholmtól Sölvesborgig tartó hatszázötven kilométeres utat hat órán át száguldva tette meg. Ez több mint száz kilométeres óránkénti átlag. Az autópályán egyszer a 150 felé közeledett a sebességmérő mutatója.

– Az órát is ki kell majd cserélnem – panaszkodott az anyának. A kifogástalan úton nem érezte a sebességet. A Trabanthoz viszonyítva, azt hitte lépésben haladnak. Ki akart szállni a kocsiból.

Sölvesborgban a Volvo szervizben a főnök megengedte, hogy ott dolgozó kolozsvári ismerősük átnézze az ajándékba kapott kocsit. Valóban a fékkábelvel volt baj: lötyögött és időnként berezgett. Az ismerős olajat cserélt, feltöltötte az ablaktörlő folyadék tartályát. Egy csavarhúzóval megdöfkölte a karosszéria alját. Itt-ott puha rozsdába fűródott a csavarhúzó hegye.

– Ezt otthon kijavítja bármelyik kisiparos – vigasztalta az apát.

Szép, hosszú utazás várt a szülőkre. Egész úton Pavarotti-kazettát hallgattak. Vele szálltak, repültek boldogan hazafelé.

Naplótöredék

Meddig tart a csúnya álom? Olykor csak néhány pillanatig. Akkor felébred az ember, és rácsodálkozik a körülötte lévő világra. És megpróbálja elfelejteni mindazt, amely csúnyaságával megriasztotta, és életbe vetett hitét csorbította. Vannak visszatérő, borzalmas álmaink. Ismerek egy embert, aki évek óta mohás, mély kútból menekül a hön óhajtott napvilágra. Minden hasonlat sántít. Miként is hasonlíthatnám a magam kútját a szülőföldemhez? Pedig, kérem, higgyék el, közel járok az igazsághoz, amikor azt mondom: mély kútból jövök, és alig hiszem, hogy kimásztam belőle. És most itt állok, romániai magyar nyugdíjasként, a forradalom előtti és utáni féléves ismételt könyörgés után, számomra is megnyíltak Svédország kapui, eljöhettem, végre láthatom a lányomat, aki ezt a gyönyörűen érdekes földet választotta hazájának. És most azt kérdik tőlem, milyennek látom ezt az országot? Udvariatlanság lenne, hogy csupa jót mondjak róla, és csakis a szépet lássam itt.

Minden ember visel egyféle szemüveget: az idegen tájat a szülőföldjéhez hasonlítva értékeli. Ezt teszem magam is.

Svédország emberközpontú ország. A háború utáni euforikus esztendőben valami ilyesfélére gondoltak nálunk azok, akik a szocializmusról és a kommunizmusról ábrándoztak. Itt rend van, önkéntesen vállalt fegyelem, tisztaság, és tisztelet a másik ember iránt, a természet és a jól elvégzett munka tisztelete. Mi, erdélyiek szeretjük magunkat az európai országok közé sorolni. Valamikori háromnyelvű országrészünkben jó volt a németes pontosság, a magyaros becsület és a romános lelkesedés. Az elmúlt fél évszázadban erényeink szétfoszlottak a hatalom diktálta falurombolásban, a mesterséges városba özönöltetésben, és a más országrészekből való állandó betelepítések miatt. Ezek áldozatául esett a rend, a fegyelem, a tisztaság, a szavatartótság és még sok más minden, melyek nélkül nincs európaiság. Kultúránk elsatnyult, megmaradt műveltségünk legfennebb szakmai barbárságunkat bizonyítja. Visszalépünk egy olyan primitív korbá, ahol az emberek legfontosabb teendőjüknek a mindennapi élelem beszerzését tartják. Mindaz, amit itt, ma Svédországban megszokottnak tartanak, ez nekünk még nagyon sokáig csak vágyálmunk lesz. Éppen az elmúlt évben volt háromszázharminc éve annak, hogy az erdélyiek számára oly tragikus körülmények között, rövid ideig kapcsolatba kerülünk Svédországgal. Az erdélyiek lengyelországi kalandja előtti időszakban, azt hiszem, sok mindenben jobban álltunk, mint a svédek, de máig tartó balsorsunkban sokszor cseréltünk volna velük, és egyre inkább kialakult bennünk, hogy álmaink földje Európa, és példaképünk benne ez az évszázadok óta békés északi ország. Visszatekintve a történelemre, nagyon sokan egyszerűen nem értik, hogy az elmúlt négy évszázadban mi történt velünk. Én azt mondom, hogy önhibánkon kívül jutottunk mostani mostoha helyzetünkbe. Az egykori önálló Erdélyt századunkban is többször feldarabolták, részeket belőle ide-oda csatoltak. Most, amikor valahol fölmutatom az útlevelemet, azt mondják rólam, hogy román vagyok. Ilyenkor elfog a keserűség, hiszen nemzetiségem háttérbe szorításával kevesebbnek érzem magam, minden porcikám tiltakozik az ellen, hogy magamra vegyem román hazámfiainak a szokását, a viselkedését, az erkölcsét. A svédek ne haragudjanak, de mi, romániai magyarok nem tudjuk elfogadni neheztelés nélkül azt, hogy egy kalap alá soroljanak a románokkal. Ezzel nem azt akarom hangsúlyozni, hogy különbek lennénk a románoknál. A nacionalista gőg rég nem illik Európába. Különbben is, ma már az emberi értékek meghatározásában nem a nemzetiség a fontos, a svédek sem ilyenek vagy olyanok, hanem egyik ilyen, a másik meg más; természete, vérmérséklete és neveltetése szerint. Mi a balkánizmus leheletének közelében élünk, és állítom, hogy a Balkán egyelőre még nem Európa. Nálunk, olykor felelős emberek szájából is elhangzik a meggondolatlan kijelentés, miszerint nincs is szükségünk Európára. Azt hiszem, éppen az ilyen kijelentések azok, amelyek kiváltják belőlünk az elhatárolódás igényét. Ennek ellenére állítom, hogy bárhonnán is jön, és bárhol is jár az ember: keresnie kell azt, ami bennünket összeköt. Svédország tele van ilyen alkalmakkal és lehetőségekkel. A Berlinton Sassnitzig tartó vonatozásunk legnagyobb élménye a vasúti kocsi tisztasága volt. Nálunk ugyanis rendkívül koszosak a vonatok. Az ülőhelyekre, a falakra, és ki tudja, miként, a mennyezetre is lerakodott a szurtos mocsok. Mindez a sorozatos takarítatlanság miatt van. Az elhanyagoltság különben mindenről leri országunkban. Egy ma megnyitott, vadonatúj felszereléssel ellátott bárhelyiség, nem egészen egy hét leforgása alatt, szurtoossá züllik. Mert nálunk piszkos az utca, mosdatlanok az emberek... Tisztaságigényünk még alig

fejlett: ázsiai, afrikai vagy a legjobb esetben balkáni. Ezért aztán valóságos ünnep volt számunkra ez az utazás. Gyönyörködtünk a rendezett tájban, az út mentén felsorakozó takaros kisvárosokban. Nálunk a kisvárosi jelleghez a nagyvárosoknál nagyobb elhanyagoltság tartozik, azért nehezen értjük Sassnitz és Trelleborg nekünk patikatiszta környezetének világát. Némi tolatás után kocsinkat elnyelte a komphajó gyomra. Itt is ért meglepetés. Nem csak a pazarul berendezett többemeletes hajó nyugodt utazáshoz felkészített légköre vagy a korszerűen felszerelt hajóüzlet keltett bennünk jó benyomást. Különben vásárolni nem akartunk, hiszen régóta valuta nélküli ország fiai vagyunk, ahol kisebb összegért is bezárták az egyszerű polgárt. Ezzel szemben meglepetés volt számunkra az, hogy az utasok elegáns könnyedséggel, sűrű egymásutánban elhagyták a vasúti kocsit, és semmit sem törődtek azzal, hogy a csomagjaik és ruházatuk egy része ott maradt. Nem érezték volna azt a görcsös szorítást, amely a magunkfajta, egyszerű emberekben ilyenkor a bizonytalanság és a rettegés bénító erejével stresszes állapotot okoz? Merthogy nálunk nem elhagyni a poggyászt, hanem félrepillantani is elegendő ahhoz, hogy ellopják. Igen, nálunk lopnak, mint a tűz. Hihetetlen gyorsasággal eltűnik minden, amit felügyelet nélkül hagynak. Nem jött, hogy elhiggyük: itt, a világnak ezen a részén, minden egészen másként van. Nem tágitottunk csomagjaink mellől, illetve felváltva, sietve bejártuk a hajót és igyekeztünk vissza a vasúti kocsiba, nehogy valami kár érjen bennünket. És éppen így ért a legnagyobb baj. Az történt, hogy elvesztettünk életünkéből néhány nyugodt, örömteli órát. És - mondanom sem kell - a hajóút során senkinek sem tűnt el semmije; kár volt ettől tartanunk. Lehet, hogy itt Svédországban még hazánkfiak sem lopnak? Ezt nem hinném! Ugyanis jól ismerem őket. És közmondásukat is, amely szerint: a farkas, ha szőre színét megváltoztatja is, természetét soha! Magyarul ezt úgy mondjuk, hogy kutyából nem lesz szalonna! Biztosan van ennek a mondásnak svéd változata is. A vasutat elhagyva, aszfalton folytattuk utunkat. Kitiűnő utakon jártunk. Azt hiszem, a svéd embernek ez már fel sem tűnik. Az autót azért autót, hogy sima és tiszta legyen minden időben. Nálunk az utak tele vannak meglepetésekkel. Gödrök, jobb esetben durván foltozottak, egyenetlenek. Minden kocsit megsínyli minősíthetetlen útjainkat. Pedig hát Romániában van aszfalt. Különben ez az ország aránylag gazdag altalajkincsekben, és természeti adottságai miatt sem kellene bánkódnunk. Európa egyik gyönyörű és gazdag országa lehetne, ha rendjén mennének a dolgai! Ami az aszfaltot illeti, szakemberektől tudom, hogy a világ legjobb aszfaltját nálunk állítják elő parafinmentes nyersanyagból, hogy potom áron, mind egy cseppig külföldre szállítsák. Igaz, valutáért adták, amelyre az országnak a jövőben is nagy szüksége lesz. Ilyen zajelnyelő tulajdonságokkal rendelkező román aszfalttal borítják például London utcáit. Kiszámították, hogy egyetlen erdélyi lelőhelyről származó aszfalttal, az elmúlt tizenöt esztendőben, az összes romániai utat (beleértve az erdei utakat is) beboríthatjuk volna. De nálunk még a nemzetközinek mondott utak sem elfogadható minőségűek. Svédország gazdag ország. Ezt lépten-nyomon tapasztaljuk. Jólesik látni, hogy nem csupán egyesek, hanem az egész nép életszínvonala megnyerően emberi. Ilyen körülmények között valóban lehet és érdemes élni! Itt mindenkiből lehet alkotó, tudatosan gondolkodó ember. Valahogyan ilyenformán érhet társadalmi valósággá a sokat emlegetett humanizmus. Az általános jólét nem zavarja az egyes ember belső függetlenségét, a közösség érdekében sem kell senkinek sem feladnia egyéniségét. Mindenkinek joga van a maga külön világához és életéhez. Nálunk, Romániában ennek ellenkezőjét tapasztaljuk, hiszen parancsuralmi

rendszerben élünk, a valóságos demokráciát most sem ismerjük, nem gyakorolhatjuk. Nálunk még nem értik, hogy a nép sokfélesége nem lehet akadálya a közös boldogulásnak. Nálunk még kísért az uniformizálásra való törekvés. Talán csak most kezdődik az emberi értékek valóságos megkülönböztetése és az igazi verseny-szellem, amely előreviheti a társadalmat a fejlődésben. Az uniformizálás nemcsak a fizetésekben mutatkozott meg, hanem a gondolkodásban, a mindennapi gazdasági és társadalmi kérdések megfogalmazásában. És megmutatkozott a kisebbségekkel való bánásmódban is. Sokan ma is követelik az ország lakosságának negyedét kitevő magyar, cigány, német, szerb, török, tatár, szlovák, lipován és más nemzetiségűektől, hogy kizárólag csakis a román nyelvet használják a társadalmi érintkezésben. Ez az állami szinten is megmutatózó igény lehetetlenné teszi a több kultúra kifejlődését, csorbitja a nemzeti kisebbségek emberi jogait. Az elmúlt decemberi változások után a román tévében megkezdték az orosz, az angol, a francia, az olasz, a spanyol és a német nyelv oktatását. A felsorolt idegen nyelvek mellé nem fért be a magyar nyelv oktatása, pedig ezt a nyelvet kétfélmilliónál is többen beszélik Romániában, és a józanul gondolkodó román emberek szívesen tanulnának magyar barátaik, munkatársaik, rokonaik és vegyes házasságúak esetében, családtagjaik nyelvén is. Arról nem is szólván, hogy a magyarul tanulók jó szolgálatot tennének a szomszédos Magyarországgal való gazdasági és kulturális kapcsolatok elmélyítésében, amelyre mindkét fél szempontjából nagy szükség mutatkozik, hiszen a két állam és a két nép közötti baráti kapcsolatok siettethetik, ennek ellenkezője gátolhatja felzárkózásukat Európához. De e két nép valóságos közeledéséért mégis alig tesz valamit a román fél. Hangadó politikusainak már évszázada legfőbb célja, az egységes Nagy-Románia kialakítása, amelyhez hiányzik még a szovjetekhez tartozó Besszarábia visszacsatolása és a romániai magyarság teljes asszimilálása. A svéd emberek mostanában gyakran fölkapják a fejük a híradásokban szereplő román események miatt. De nem értik, nem érthetik: mi történt valójában ebben az országban, mert nem ismerik a romániai sajátosságokat. Pedig ezek a svédországi hétköznapi eseményekben is megmutatkoznak, hiszen az ide bevándorlók között sok a romániai... Járkálva a blekingeni nyárban, ahol hangosabb szó ütötte meg a fülinket, ott hazánk fiaival találkozhattunk. Minél később érkezett közülük ide valaki, annál hangosabb. Az évekkel ezelőtt letelepedettek abban is hasonlítani akarnak a svédokhoz, hogy halk szavúak. Már tudják, hogy igazukat nem hange-rejükkel és nem erejük fitogtatásával kell kivívniuk. Nálunk, mint minden primitív országban, az erő és az erőszak van szokásban. A tévében többször is látható volt mostanában, hogy "jöembereink" visszahozták a divatba a század elején, a választások alkalmával sűrűn használt bunkósbotot is. Demokratizmust akarnak a diákok? Botot kapnak! Jogokat akarnak a nemzetiségiek? Nosza, elő a husánggal! A gondolat-sor végén megállapíthatjuk, hogy Svédországhoz képest évszázadokkal elmaradtunk a viselkedés-kultúrában. Pedig a román ember gyakran hivatkozik a családban kapott hétéves neveltetésére. Ki tudja, miért éppen hét évet emlegetnek? De úgymond, a családi nevelés ezen éveit nélkülül nincs illdelmes ember. A diktatúra évtizedeiben a családot sem kímélte a hatalom, amely az emberek legintimebb dolgaiba is beleszólt. Felbomlottak, széthullottak a nagy családok és az erkölcsöt megtartó régi hagyományos közösségek. Az óriási betonrengetegekbe, szűk börtönlakásokba kényszerített városiak atomizálódása oly nagymértékben elő-rehaladott, hogy évtizedekre lesz szükség a normális állapotok visszaállításához. Igen, azt állítottam és állítom, hogy Erdély egykoron Svédországra hasonlítva, ren-

dezettségre és tisztaságra törekedett. És akkor a pontosságnak és az adott szó betartásának értéke és becsülete volt. Megfigyeltem, hogy a sölvesborgi vasútállomás elől akkor is percnyi pontossággal indul a busz, ha teljesen üres a kocsi. És ahová meghívtak, oda percnyi pontossággal illett megérkezni. Svéd vendégeink is komolyan vették, ha valamilyen időpontban megállapodtunk. Nálunk a latin harsánykodás és a szláv puhaság és képlékenység hatására, mindezeknek az ellentétét tapasztaljuk. A közlekedésben például ritkán tartják be a menetrendet. A városi közlekedésben nincs is menetrendünk. Az adott szó ritka virág, az ígéretüket rendszerint elfelejtik az emberek, a rend és a fegyelem, üres szavak. A svéd ember, még egy kisvárosban is, rendszerint a reggelije mellé kapja kedvenc lapját. A posta is megbízható. A szolgáltatások erdejét csodáljuk mi, akik a fejletlen országokból jöttünk, és azt látjuk, hogy olajozott szerkezetként működik itt minden. Romániában is volt ilyen vagy ehhez hasonló szerkezet. Legalábbis az erdélyi ország részben, amely jó ideig az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozva igyekezett az európai szokások szerint élni. A diktatúra csak arra volt jó, hogy az akkor működő szerkezetet tönkretégye. Most ez a szerkezet rozsdás darabokra széthullva szerteszét hever a porban, a mocsokban, amely mindent belepett. Újat kell építenünk. Talán inkább importálnunk, hiszen az idő sohasem áll, a haladókhoz másként nem leszünk képesek fölzárkózni. Egyelőre az a helyzet, hogy nálunk a postások hordják ki az újságokat. Délután, de nem ritkán csak másnap vagy harmadnap kapjuk kézhez. Legújában szombatonként és vasárnap nem működik a posta. A svédországi megnyugtató környezethez tartozik, és nem lehet nem észrevenni, a házak között kialakított pázsitot. Miként lesz a füves térségből rendezett gyepes udvar? Egyszerű. Fűvágó gép kell hozzá és ember, aki a gépet üzemelteti. Nálunk is éppen ilyen úde zöld a fű a hegyekben, mint itt Svédországban. Brecht egyik színjátékában kérdezi a szakértő: "...miért szeretjük a szülőföldünket?" A válasz: "Ízesebb ott a kenyér, magasabb a mennybolt, illatosabb a levegő, erősebben zeng a hang, még a járás is könnyebben esik a földön - hárt ezért. Nem igaz?" És miért szeretik a bevándorlók Svédországot? Pontosan azért, mert azt nyújtja nekik, amit hiába várnak szülőföldjükön. Mert, ha jobban, ha alaposabban megvizsgáljuk, nemcsak a fűnyírógép hiányzik a mi, különben jobbra érdemes, gyönyörű szép országunkból. A svédek nagy nyári ünnepe előtti napokban írom ezeket a sorokat. Ez az egész lakosságot megmozgató ünnepség jó szolgálatot tesz az emberek egymáshoz való közeledésében. Nagy családok, közösségek találkozója az év leghosszabb napja, amikor a szórakozáshoz, az ismerkedéshez minden bizonnyal széles körű véleménycsere is tartozik. Ezt gyakoroljuk immár napok óta mi is: városnézés, látogatás, közös vacsora, és nem utolsósorban az alkalmi munkában végzett eperszedés alkalmával. A tévében is láttuk, hogy ez az ünnep nemcsak a svédké, hanem a bevándorlóké is. Egy stockholmi műkedvelő előadás közvetítéséből tudjuk, hogy a legkülönbözőbb nemzetiségű emberek kultúráját megbecsülik, nyelvüket maguk között szabadon használhatják. A svéd állampolgár, legyen az svédül gyengén beszélő bevándorló, vagy akárki más, azonos jogokat élvez. A bevándorló iratai szerint svéd, adatai között nem szerepel nemzetisége, csak születési helyéből következtethetnek erre. Egy barátom, aki nemrég kapta meg a svéd állampolgárságot, útlevelebe kolozsvári születési helyét Klausenburnak íratta, így csak kevesen tudják meg, hogy Romániából való. Ő el akarja felejteni, hogy honnan jött, honnan kényszerült idegenbe, de esze ágában sincs svédé válni. Annyira nem, hogy még nem tud svédül. Nem hiszem, hogy ezt helyesen teszi, de mit tehetne, ha - nemzetiségi hovatartozását illetően nem akar cseberből vederbe kerülni. A Romániában

AGHEGY

élő magyarok saját hazájukban igénylik a nyelvükhöz és kultúrájukhoz való jogot. Itt, az őket befogadó Svédországban, milyen jogn követelhetnék ugyanezt? De az itteni magasabb életszínvonal és demokrácia megadja nekik a lehetőséget arra, hogy megtartsák és műveljék anyanyelvüket. Persze, a társadalmi felemelkedés feltétele itt is az állam nyelvének jó ismerete. De nem csak ennyi. Ne áltassuk magunkat! Minden országban, így Svédországban is vannak olyan erők, amelyek nem szívesen látják az "idegenek" terjeszkedését. Én magam is láttam falra és útjelző táblára írva ezt a három figyelmeztető betűt: BSS. (Megtartani Svédországot a svédeknek!) Nincs ebben semmi kivetnivaló. De ha arra gondolunk, hogy a bevándorló fiatalok közül csak nagyon kevesen kerülhetnek valamilyen főiskolára, hiszen az értelmiségi pályán a svédnek nem szívesen látják a befogadottakat, akkor bizony arra következtethetünk, hogy hazáján kívül sehol sem lehet teljes jogú az ember, mert önmegvalósításának lehetőségeit mindenütt megnyirbálják. Ismerek néhány elgondolkoztató példát a svédnek jóhiszeműségéről, illetve, ahogyan ezt nálunk mondják, naivságáról. Elképesztő, hogy csupán az eltelt évtizedek során kiket fogadtak be országukba. Ezek közös ismertetőjeleként megállapíthatjuk, hogy valamennyien menekültek valamiért, valahonnan. Ettől még, új életet kezdve, hasznos állampolgárai lehetnek az őket befogadó országnak. De találkoztam már olyanokkal is, akik semmi egyebet nem akarnak, csupán kihasználni az itteni, államilag biztosított, anyagi előnyöket. A bevándorlóknak juttatott segély például a romániai életszínvonalnál jóval magasabbat nyújt nekik, de - mivel az ottani szocializmusban is meghirdetett „Mindenkinek munkája szerint!”-i elv, más elvekhez hasonlóan, sohasem vált valósággá, tehát erkölcsiségükre sem hathatott - egyes hazánkfainak úgy tetszik, hogy ne dolgozzanak, és ameddig csak lehet, munka nélkül élvezzék az itteni szabad életet. Azt hiszem, amíg világ a világ, mindig is lesz vándorlás. És mindenünnen elsőként azok indulnak a jobb életet biztosító tájak felé, akiket szülőföldjükön üldöznek, vagy akiket kevésbé köt fajtájuk gondjainak tudatos vállalása, és azok, akiket egyszerűen hajt a kalandvágy. Sokan azok közül, akik itt Svédországban letelepedtek, azt hiszem, hamar rájöttek: ez nem a kalandok országa. Itt hosszú távon csakis szorgalmas munkával lehet köztisztéletet kiváltó módon élni. Ismerek egy svéd fiatalembert, aki képzőművészeti tehetségét már több képzőművészeti kiállításon is bizonyította, aki tisztviselői munkája mellett, minden hajnalban, kerékpárján a környéket járja: hat óráig minden újságot eljuttat az előfizetőkhöz, és természetesen egy cseppet sem szégyelli ezt, a különben jól fizetett, munkáját sem. Ugyancsak hajnalban, sölvesborgi lakásunk előtt, megáll egy csodaszép kocsi, és egy nyugdíjas házaspár száll ki belőle: ők is újságot hordanak. Aztán, úgy dél felé, reklámlapok potyognak az előszobánkba. És ilyentájt érkezik a posta is... Most már kezdem érteni, hogy a sokféle és dicséretes svédországi szolgáltatásokat az emberek többletmunkát vállaló kedve teszi lehetővé, az, hogy a jól fizetett munkát megbecsülik a svédnek. Több alkalommal is hallottam már, hogy Svédországot az elképzelt kommunizmus országához hasonlítják. Nálunk most időszerű jelszó: Le a kommunizmussal! Akkor indultunk Romániából, amikor Bukarestben a kommunizmust minden formájában ellenzők éhségstrájkja még javában tartott, és Kolozsváron Mátyás király szobrát teleaggatták a hatalom elleni mindenféle tiltakozással. Mondják, hogy a kommunizmus az égvilágon sehol sem vált be. Ha alaposabban vizsgáljuk a kérdést, látnunk kell, hogy megvalósításával komoly bajok vannak. Az, amit Romániában kialakulónak mondtak és dicsérték a propaganda minden eszközeivel, alapjaiban eltért mindenféle szocializmustól és kommunizmustól. Romániában sok éve szocializmust és kommunizmust prédikáltak, és a

középkori elnyomást, rabszolgasághoz hasonló diktatúrát hoztak létre a hatalom megszállottjai. Az elméletben meghirdetett átmeneti diktatúrát véglegessé kívánták tenni, az országot pedig egy célnak, egy embernek alávetni. Ezzel nem azt állítom, hogy a kommunizmus elméletének jövője van. Ez is csak egy az emberiség sokféle, megvalósíthatatlan álmai közül. Egy olyan mennyországot hirdettek nekünk, amely ultraközpontosított vezető szerveivel elnyomja és megalázza az embert. Orwell 1984 című regényében olvashattunk ehhez hasonlót, és ettől a hideg kirázza az embert. A "Le a kommunizmussal!" számomra pontosabban azt jelenti, hogy le az eddigi megvalósításához hasonló próbálkozásokkal. Azért kell így fogalmaznunk, mert az emberiség jövője továbbra sem gondok nélkül való. Mi lesz például az ember ember általi kiszámányolással? És mi lesz a féltlen országokban éhező milliőkkel? A svédek valószínűleg további nehéz kérdésekre is gondoltak, amikor messze földön híres nagy adóztatásukat bevezették, és úgy alakították ki jóléti társadalmukat, hogy abban a kisember, a kevésbé tehetséges, az elesett, a valamilyen okból gyengébb képességű egyén is jól érezze magát. A csak néhány hétre ide látogató is észreveszi, hogy nem minden, a svéd társadalmat érintő intézkedés vitán felüli, és a jövő szempontjából egyformán hasznos. A mindenben ultrapontos nyilvántartásra való törekvés, a kényelmesek és a restek segítségével máris létrehozta a „neves” svéd bürokratizmust. A más országbelinek feltűnő nagy szabadság adott helyzetben visszazsorítja a sokféle szűkséges célirányos dinamizmust. A szigorú és olykor érthetetlen adózás a versenynyelzellemet, az alkotómunkát fékezi. (A napokban jutott el hozzánk, hogy törölték az ösztöndíjakkból és az alapítványokból származó bevételekre kivetett adót.) A művész, az író nem élhet valamilyen állandó alkalmazás nélkül, mert alkotásának eredményét csak jókora adólevonással értékesítheti... Kissé furcsának tűnik az, hogy az „egyenjogú” nők immár egyenjogúabban felülkerekednek a család, az adminisztráció irányításában, és hogy talán éppen azért, a férfiak a kellesténél, illetve a nálunk megszokottnál lágyabban viselkednek. Mindezeket meglátni és kérdőjelesen megnevezni, nem jelenti azt, hogy pillanatra is abba kell hagynunk Svédország dicséretét. Svédország nekünk, romániai magyaroknak olyan példakép, amelyet megértetni akarunk a hazai románokkal. A mi megmaradásunkért folytatott küzdelmünket nem jó szemmel nézte, és minden erejével gátolta, üldözte a december végi forradalomban letűnt, a világot felhőborító rendszer, de nem sokat tesz érdekünkben a mostani hatalom sem, amelyre éppen ezért nem szavazott az ebben dicséretesen összefogott romániai magyarság. A régóta izmosodó román ultranacionalizmus olykor dühödöt sovinizmusba csap át: ha nem mennek a gazdasági dolgok, rendszerint a magyarságot hibáztatják, mert követeléseivel, úgymond, ismételten nehézséget támaszt az ország vezetésében. Azt állítja a hivatalos politika, hogy a magyarok több és nagyobb jogot akarnak a románoknál, mégpedig az utóbbiak rovására, Ez nem igaz. Mint minden kisebbség, a romániai magyarság is - amely Európa számottevő kisebbsége - csupán megmaradásához, nyelvének és kultúrájának ápolásához kér és követel jogokat. Azt szeretnénk, hogy magyarnak maradhassunk szülőföldünkön, Erdélyben, ahol ezer évnél több ideje őseink megtelepedtek, és ne kelljen kivándorolnunk sem az általunk dicsért Svédországba, sem máshova, ahol új életet kell kezdenünk. Minden kisebbség jövője csakis demokratikus és jóléti államban biztosított, ahol a kulturált többség nem akarja a kisebbséget eltiüntetni, nem akarja a maga képére átalakítani. Nyilvánvaló, hogy a természetes asszimiláció hatására a kisebbséghez tartozók közül többen is feladják anyanyelvüket, de az is valószínű, hogy egyre többen lesznek azok, akik két- vagy többnyelvűekké és két- és többkul-

túrājuakká válnak, amely az emberiség előrehaladása szempontjából mindenképpen hasznos dolog. Az ilyen közösségekből épülő új Európa ma már nem álom, nem ködös, képzeletbeli világ, hanem a svédországi valóságot tekintve, a létrehozható, a felépíthető, az elérhető korszerű jövő. Hiszem, hogy ezt a kék-sárga zászlókkal díszített országot az egykor úttörőknek kijáró tisztelettel fogja emlegetni a hálás emberiség. Mi magyarok, az ide befogadottak és be nem fogadottak, de az otthon küszködők is, hálásan dicsérik Svédországot. A svédek gyakran használt köszöntése a "Hej!" úgy hangzik, mint a biztatás: Serkenj fel! Amikor viszontlátást mondunk svéd módra, a „Hej dó!” fogadkozás erejű: Véletek tartunk, egy az utunk, ez így természetes... És az itteni nyár reménységet szimbolizáló, erős zöldjéből is viszünk magunkkal valamennyit emlékeztetőül.

Az anya

Örömhír jött: lányuk babát vár. Az anya betegségét titkolva boldogan készült az útra. Közben özvegyen maradt édesanyja meghalt, Magyarországra menekült testvérének pénzre volt szüksége, kierőszakolta, hogy sürgősen adják el családi házukat. Egy hazalátogató amerikai magyar készpénzben, dollárban fizetett. Mire az anya az anya Svédországba utazhatott, megszűletett Lundban, ahova közben átköltöztek a fiatalok, az unokájuk. Lányuk egészséges fiúgyermekének elveszített testvére nevét adta. Az apa nemcsak ezért volt büszke volt a lányára. Bátorságát szerette. „Megállta a helyét, ott az idegenben is. Tanult, dolgozik, családja van.”

- Apja lánya - dicsérte az anya és mókásan mosolygott hozzá, mint fiatalkorában.

Lányuk ritka mesterségének köszönhetően rögtön talált munkahelyet az egyetemi kisváros dómja mögötti fogorvosi rendelőben, veje a közeli malmői Képzőművészeti Egyetemen folytatta tanulmányait. Reggel ment, este érkezett, ahogyan ezt a legtöbb svéd tanuló és dolgozó teszi.

A lány nem sok hasznát látta az anyjának. Az anya egyre gyengült, rohamosan fogyott. Kivizsgálásra bekerült a lundi kórházba. Egyetlen kórházi nap egész havi nyugdíjába került volna, ha lánya nem állja a költségeket. Vastag irattartónyi orvosi látleleteiből és laboratóriumi vizsgálatainak eredményeiből nem derült ki betegségének oka. Kíméletből elhallgatták az orvosok. Tolószékben érkezett a ferihegyi repülőtérre., ahol az apa várta. Nem sejtették, hogy már elkezdődött három hónapos haláltusája.

Itt is kolozsvári barátai segítették őket. Laczkóék nagylelkűségének köszönhetően találtak szállást Budapesten. A Laczkó házaspárt a mozgásközpontú kolozsvári Zsebszínház virágkorának idejéből ismerték. Laci aprólkosan kidolgozott alakítása a Peter Weiss: Mockinpott úr kínjai és meggyógyíttatása című darab főszerepében, amit Kövesdi István rendezett, már a közönség előtt tartott próbákon szenzációt kellett. A darab műsorra kerülését meggátolta az akkoriban a Megyei Művelődési Bizottságnál „a maga pecsenyét sütőgető”, felügyelői rangban tetszelgő magyar író, de ezzel a titokban bemutatott előadás visszhangja páratlan sikert hozott. A Zsebszínház tagjai csalódottságukban szétrebbentek a világba. Laczkóék két esztendei viszontagságos különélés után találtak az egyik Őrs vezér téri panelházra, ahol a hivatali lakással járó házmeisteri megbízatást vállalták. Náluk szívesen látott volt minden erdélyi menekült.

Az anya egy Marosvásárhelyről menekült kiváló sebészorvosnak köszönhetően

lehetőséget kapott protekciós MR készülékes vizsgálatra. Laczkóék kiterjedt baráti körében akadt egy olyan kisbuszos szállító, aki hajnali három órakor elvitte őket a János Kórház melletti intézetbe.

Hajnali négy óra körül a vizsgálatot végző orvos fáradtan ereszkedett le az előcsarnokba vezető széles lépcsőn. Arcára volt írva a kedvezőtlen eredmény. Tömören fogalmazott.

– Menthetetlen... Két csigolyája is beroppant már... Sajnálom – mondta. Az apa köszönete hiábavalóan keringett körülöttük. Reájuk telepedett a megfellebbezhetetlen halál. A csillogó előcsarnok fényében tehetetlenségük keserősége gyászszalagokkal vibrált szemük előtt, magukba fordult lelkükben vinnyogó fájdalom és világpusztító vágy bömbölt lefojtva. Az apa feszült volt, pusztítani való ellenséget keresett, de nem talált.

Másnap a János Kórházban a készségesen segítő, Marosvásárhelyről áttelepült orvosra várt kedvetlenül a műtő előterében. A kicsapódó lengőajtón át guruló hordágyon hasra fektetett mozdulatlan embert vágóhídon beidegzett gesztusokkal lökött ki a műtőből két műtős fiatalember. A műtött páciens hullá sárga színe hányingerkeltő volt. Gerince hosszában varrás éktelenkedett. Arra gondolt, hogy az emberi test büntetlenül szétszedhető és összevarrható. És mindig lesznek olyanok, akik kibírják. Konokul reménykedett, hogy talán felesége is kibírja.

Orvosuknak bizonyítani kellett. A provinciából fővárosba került orvosok sorsa ez. Reggeltől a műtőben, délután a rendelőben. Az apa csodálta, hogy az orvos a kórházban megszokott hajszában is elemében volt. A betegszobákban minden ágy foglalt. Az orvos ágyat állíttatott az egyik nyolcágyas kórterembe, fiatalabb kollegája néhány dollárért fájdalomcsillapító-adagoló szerkezetet ültetett az anya zúzott csigolyáinak tájkéára. Csodálatra méltó volt, ahogyan ezek után elmerészkedett a végéig. A néhány méteres visszaúton összeesett. Az apa egy nővér segítségével ágyba vitte.

– Nem műthető...- sajnálkozott másnap az orvos és segítségével a Déli-pályaudvarhoz közeli onkológiára kaptak beutalót. Napokig mindenféle vizsgálatok következtek. A diagnózis szerint az anya betegsége mellrákkal indult, ennek szövődménye átevődött a gerincére. Rögtön megkezdték a gyógyszeres kezelést. Az apa néhányszor sugárterápiára is elkísérte. Ők sem biztatták.

A kórházat vezető nagytekintélyű professzor titkárnője Erdélyből áttelepült asszony, Laczkóék ismerőse volt. Nincs olyan halálos beteg, aki könnyedén belenyugszik a megváltoztathatatlanba. Szerették volna hallani a professzor véleményét is. De a professzort baleset érte, lábsérülésével bajlódott, nem rendelt. A veje volt az osztály főorvosa. Szívtelen, rideg ember. Minden nagyviziten azzal rombolta az anya föl-fölhorgadó reményét, hogy szemébe mondta, nincs mit keresnie a kórházban. Az apa nem találta szobájában a főorvost. Dollárszázásokat szorongatott. Várt egy ideig. Aztán a főorvos asztalára tette a pénzes borítékot. Kilépett a folyósora. Orvosai körében jött a főorvos, látta, hogy irodájában járt. Intett neki. A főorvos bólintott, s ezzel megnyugtatta az apát, hogy felesége maradhat még néhány napot a kórházban. De másnap a nagyvizit után újra nyugtatnia kellett feleségét, hogy a főorvos elnéző lesz, tovább maradhatnak.

Laczkóéknál lakott. Minden reggel hétkor indult a piros jelzésű földalattival. Szabad belépése volt a kórházba, mint minden súlyosan rákos beteg hozzátartozójának. Este tíz óra körül távozott, amikor felesége a fájdalomcsillapítók és az altatók hatására megpihent. Állva utazott a metrón, görcsösen fogódzkodva, mert ülve nehezebben viselte el, hogy időnként nagyokat nyilallik hátgerincébe.

Néhány nap múlva, mégis el kellett hagyniuk a kórházat. Egy újságíró ismerőse közbenjárására kaptak beutalót a Szent Rókus Kórházba. A kétágyas szobában nem volt más beteg, ott tölthette az éjszakát. Kellott, mert éjszakánként betegek kószáltak a folyóson. Hozzájuk is „betévedt” időnként egy-egy tolvajtermészetű kíváncsi alak. Nyitott szemmel feküdt az ágyon. Amikor suttogva felelőségre vonta a betolakodót, az riadtan menekült.

Az orvosok nem zavarták őket. Látogatóik is akadtak szép számmal. A Kakassylányok anyja évek óta betegnyugdíjazott férjét gondozta, ő látta el az apát jó tanácsokkal, miként könnyítheti meg fekvőbetege türelmet próbáló napjait. A közeli vendéglőben az apa időnként nagy adag pörköltöt evett galuskával, felét még forrón feleségének vitte, akinek jól esett belőle néhány falat. Valaki ajánlotta a Dd-vizet. A Bajcsy Zsilinszky útról hordta minden második nap. Ismerősei csodatevőt ajánlottak és egy alkalommal el is jött egy természetes, Jézus-képű fiatalember. Göndörített őszes haja volt és zöld szeme. Kikötötte, hogy magára maradjon a beteggel. Néhány perc múlva kifordult a kórteremből, és sajnálkozott, hogy nem tudott hatni a betegre, mert ahhoz az kell, hogy higgyenek benne. Hogy megszabaduljon tőle, az apa a zsebébe nyúlt. Nem nézte húsz- vagy ötvendolláros az „életenergiát hordozó” fiatalembernek. Büszke volt a feleségére, hogy nem dőlt be a kuruzslóknak.

Az apa telefonált a lányának és elmondta, hogy az orvosok szerint nincs remény anyja gyógyulására. Egy forró júliusi napon érkezett három hónapos fiával együtt a lánya Svédországból. A gyereket az anyja mellé fektette a szabad ágyra. Eljászadoztak egy darabig a kisfiúval, aki illedelmesen viselkedett. Mosolygott és vidáman integetett apró kezeivel. De az anya hamar kifáradt, nehezebbre volt együttörülni az unokájával.

Az apa eljárta, hogy újra beutalót kaptak az onkológiai intézetbe. A professzor mankóra támaszkodva ült a rendelőjében. Az apa svéd veje grafikáiból vitt neki egy mutatóst, amelyen a szürke ködből kirajzolódó nádszálak szomorúságot árasztottak. A professzor erdélyi titkárnöje közvetített. A kórház parkjára nyílt a tekintélyes orvos rendelője. Egy házaspárt fogadott, azokkal tárgyalt hosszan. Az apa a bejárat előtt ingázott. Félt, hogy lejár a professzor rendelésre szánt ideje. A titkárnőtől hallotta, hogy valahol már várják, egy konferencián kell előadást tartania.

– Maga fél! – ijesztett az apára a professzor, amikor végre beléphetett hozzá. Az apának rosszul esett a professzor megjegyzése, mert a fia halála óta büszkén állította, nincs mitől félnie. Összehúzta magát.

– Egy fiatal svéd grafikus munkáját hoztam...

– Megértem magát! A titkárnőmtől tudom, hogy mit mért magára a sors... Nyugodjon bele a változhatatlanba. A felesége menthetetlen.

– Szenvedését kellene megkönnyíteni... És az is megnyugtatóna, ha a professzor úr megjelenne az ágya mellett.

– Bokám törött, látja, mankóval és nehezen járok. Nem kívánhatja...

– Reménykedem. Nagyon nehéz helyzetbe kerültünk, az osztályvezető orvos naponta figyelmezteti a feleségem, hogy nincs miért itt foglalnia az ágyat. De beropant gerince miatt legfennebb a határig bírni ki az utat...Nálunk rosszak az utak, felszereletlenek a mentőkocsik...

– Nézze, meglátom, mit tehetek...

Kifelé ment a titkár nő figyelmeztette, hogy az osztályvezető főorvosról jót vagy semmit, mert a főorvos a professzor veje.

Felrohant az emeletre, hogy megvigye a jó hírt a feleségének. Az asszony sápadtan

feküdt az ágyon. A halálról eddig sem beszéltek.

– Megint itt járt a főorvos. Beszélj újra velem. Maradni szeretnék. Itt minden olyan tiszta...

– Aranyvirág! Jó nézni magát. Maga olyan gyönyörű – szólta a szomszéd ágyról néhány napos ellenőrzésre érkezett öregasszony. Az apa nézte és csakugyan szépnek találta asszonyát. Később azon csodálkozott, hogy ilyen szép arccal miként eshetett kómába a felesége.

Közelebb lépett az idős asszony ágyához.

– Szüksége van valamire a városból? Szívesen hozom...

Aztán sietve sügta.

– Ha teheti, menjen haza. Menjen minél előbb. Nem lesz jó itt a következő napokban.

Bekopogott a főorvos szobájába. Nem volt benn senki. Az íróasztalon beteglapot látott.

Alácsúsztatva a dollárokat.

Később, amikor a főorvossal találkozott az egyik betegszoba ajtajában, az kelletlenül megígérte, hogy maradhatnak még néhány napot.

A kórterem orvosa vörös hajú, középkorú gömbölyded orvosnő volt. Átnézett betegein. Nem kérdezte, nem vizsgálta, nem bízta az anyát sem. A főorvos embereként a be nem avatkozást tartotta célravezetőnek. Egy alkalmas pillanatban az apa megszólította, és kezébe adta az addig összegyűjtött orvosi jelentéseket és az összes laboratóriumi eredményeket. Nem hagyta nyugodni az a megállapítás, hogy a felesége melléből vett próbalet nem mutatott rákos daganatot. Nem értette, hogy akkor miként terjedhetett az anya gerincoszlopára a betegség. Az irattartóban néhány százdollárost csúsztatott, és arra kérte az orvosnőt, hogy szabadidejében nézze át az összes jelentést, hátha felfedez valami sajátozt a felesége betegségéről.

– Ugye, minden eset más, nincs két egyforma ember – kérlelte az orvosnőt. Az orvosnő elvállalta a kölönmunkát. Másnap hideg tekintettel visszaadta az iratokat.

– Nem találtam semmit! - mondta ridegen és sarkon fordult. Az apa kövé meredve bámulta az irattartót. Az volt az érzése, hogy az első oldalnál, ahova a pénzt tette, egyszer sem lapozott tovább az orvosnő.

Az apa folyosói sétái alkalmával, bepillantott a kórtermekbe. Az egyikben Székelyföldről érkezett fiatalasszony feküdt ágyhíján a padlóra helyezett matracon. Az ajtóból éppen visszaforduló főorvos vérforralóan rideg hangon szólta a betegre.

– Maga még itt!? Mit akar? Mondtam, hogy menjen haza! Meg fog halni! Tűnjön el!

Az apa földbegyökerezetten állt a folyosón. Szégyellte, hogy nem volt mersze pofán vágni a melléte elsiető főorvost. Átérezte, mit szenvedhetett a felesége, a retteget reggeli vizitek idején, amikor hasonlóan rideg hangú fenyegetést kapott ettől az elembertelenedett orvostól. (Évtizeddel később a rákkutatók tévében mutatott egyik konferenciáján készített interjú alanyában ismert az orvosra. Professzor apósa helyében az intézet vezetőjeként nyilatkozott hazug empátiával betegeiről.) Az apát azóta is hányinger környéki, amikor erre az emberre gondol.

A halálról, amit ember nem kerülhet el, azt gondolta, hogy fájdalommentesen kellene bekövetkeznie. Ha méltóságunkat megőrizve lépünk a másvilágra, kevesebb fájdalmat okozunk maradékainknak, embertársainknak. A lovakat is felmentjük az értelmetlen haláltusától.

Az apa az embertelen bánásmód megaláztatásait megeléggelve tervezte felesége ha-

zaszállítását. Porladó gerinccsigolyái miatt vízágyban mentőkocsi vihette volna. De csak a határig. Ebbe nem egyezhetett bele. Ismerve a román mentőkocsik felszereltségét, felesége nem bírta volna ki a hazáig tartó utat. Maradniuk kellett. A felesége szüleinek házáért kapott dollárokat erre fordította.

Az anyát 56. születésnapja a rákkórházban érte. Augusztus elején történt. Szerette a sárga virágokat. Az apa sok virágot nem vihett a kórterembe, ezért tömött menyasszonyi csokrot készíttetett számára. Tüdőszínű, kis csipkegalléros hálóinget vásárolt ajándékkul, olyat, amilyent felesége az árucédulára pillantva, sohasem vásárolt volna magának. Ebbe öltöztette. Eljöttek budapesti ismerőseik. Nem színészkedtek, nem búcsúzkodtak utolsó találkozásnak nevezve együttlétünket, de nem is búslakodtunk. Csak a sógor és családja hiányzott. A hónap végén jöttek, kis lábos sápadt színű, svábos csiriz-levest hoztak. Az anya testvére látta az ünnepélyes csokrot és a különleges hálóinkba öltöztetett sápadt arcú nővérét, de nem kérdezett, nem szólt. Fél óra teltével szedelőzködtek.

– Sokan voltak a születésnapomon... - mondta csendesen. Sértődöttség nem volt a hangjában, de fájdalmát megtört tekintete mutatta. Az öccse ugyanazzal a megjárt meglepődöttséggel szabadkozott, hogy „valóban” és „tényleg”, és nem is tudja miként feledkezett meg erről a dátumról. Pedig tudta, hogy ez volt a nővére utolsó születésnapja.

A professzor betartotta szavát, belépett az anya kórtermébe, feltett néhány szokásos orvosi kérdést. Az apa nem beszélt a halálról. Azt ígérte, hazakerülve majd csendesen éledgélnek, neki nem jelent gondot a főzés, a sütés, a mosás, a takarítás. Jó volt erről beszélgetniük, persze egyikük sem hitt a csodákban.

A főorvos szerint az anyának már csak napjai voltak. Eltelt aránylag csendesen két hét, a megszokott fájdalomcsillapítók mellett, a kórterem orvosnője valami tablettákat irt elő, amelyek belső vérzését és fokozódó rosszullétet okoztak. Az apa nem győzte hordani az ágytálat. Az orvosi szobában találta az orvosnőt, kérdezte, mit tehetnének. Valami kimutatáson dolgozott az orvosnő, nem volt hajlandó megtenni a kórteremig tartó húsz méteres távolságot. Másnap az anya eszméletét veszítette. Az apa ült a beteg ágya mellett. Az anya időnként felült hirtelen és mintha pohár lett volna a kezében, mohón ivott, aztán visszahanyatlott párnájára. Az apa kapkodott, itatni próbálta. Így ment egész nap. - Jobb lesz magának otthon – mondta az ellenőrzésre érkezett öregasszonynak az apa, hiszen ijesztő volt a felesége haláltusája. Ijesztő lesz végignéznie a feleségem haláltusáját. Végig küzdötték az éjszakát és a következő napot is. Aznap volt az apa születésnapja. Úgy érezte, hogy asszonya minden erejével azért küzd, hogy ne haljon meg élettársa születésnapján. Másnap, az anya csúnyán tátogott, nem kapott levegőt, tátogott. Kínlódott keservesen. Sem orvos, sem nővér nem jött a közelükbe. Estére elszállt az anyából a lélek. Olyan kicsire zsugorodott, mint egy gyermek. Az apa betakarta fehérlepedővel.

Volt még néhány dollárja. Megkereste az éjszakai ügyeletes nővért.

– Ennyi pénzem maradt- mondta és a nővér köpenye zsebébe csúsztatta a pénzt. Legyen olyan jó, gondoskodjon a feleségem földi maradványairól...

– Maga most mit fog csinálni – kérdezte a nővér. Az apa némán állt és csak állt bután. Fogalma sem volt arról, hogy mit kezdjen magával.

– Kérem, hagyja rajta azt az új hálóinget, amit a születésnapjára hoztam...

Visszament a kórterembe. Szemébe dobott minden megmaradt ételmet, orvosságot, ruhát, cipőt.

Eligazította a felesége ágya elé állított kórházi spanyolfalat.

A hajnali földalattin olyan vigyázva szoritotta magához utazótáskáját, mintha az feleségének halálban valószínűtlenül hirtelen összetöpörödött teste volna.

Az apa

Az urnát maga mellé tette az ülésre. Szokásától eltérően nem kapcsolta be a gépkocsi rádióját. A magnót sem, amelyben a Pavarotti összes dalait tartalmazó kazettát őrizte. Gyászos csendben vezetett. A Királyhágón sem állt meg. Magához sem szólt keserves, kínos utazás volt. Úgy érezte, az elmúlás kapujában áll, se kinn, se benn. A világtúr végtelen csendjében téblábolt, a mindegy mágneses középpontjából képtelen volt kiszabadulni.

Otthon a fia érettségije alkalmából kapott ezüst zsebórája mellé a könyvespolcra tette a felesége hamvait tartalmazó urnát.

Álmában az apjával sakkozott. Unaloműző beszélgetésbe bonyolódtak.

– Maga hisz a lélekben? – kérdezte az apjától egy magahitthen szent ember hangján.

– Kétkedem – felelte az apja bátran.

– Hogy tetszik lenni? – érdeklődött, hogy témát válthassanak. Az apja elvesztette a döntő harmadik játszmát is. Feküdt halálos ágyán és a faliórát figyelte. Amikor az ingaóra szépen zengően egész órát ütött, bekapcsolta a rádiót, hallgatta a híreket. Később megengedően felelt.

– Még megvagyok – mondta kurtán.

– Mit tetszik csinálni? – kérdezte, hogy beszédre bírja.

– Fekszem és gondolkodom. Néha csak fekszem...

– Hát min töri a fejét?

– A hátnak hasa is van! – figyelmeztette az apja jóindulatúan. – Hát... Például arról, hogy hol van az Isten? Hol volt, amikor ismételten családunkra sújtott a sors.

– Mintha ezt már réges-régen eldöntötték volna a nálunk okosabbak...

– El, hát. Persze, hogy eldöntötték.

– S akkor? Mire jutott? –

– Arra, hogy van...

– Na, ugye!

– ... Annak, aki hisz benne. Aki pedig nem hisz benne, annak nincs!

– Így!? Ez egyszerre két igazság?

– Az biza. Van ilyen. Merthogy az Isten hitből van.

– Ez is szépen hangzik.

– Ha Ádám sárból, Éva oldalbordából, Jézus szentlélekből lett, akkor a legfőbb Úrnak valami nemesebből kell lennie. Merthogy nem gondolunk hozzá szülőket, s még feleséget sem. Persze, régen nem így volt. – magyarázta tudálékosan az apja. – Mert amikor még rengeteg istent ismert az emberiség, a sokféle isten valamiként egymás testvére lehetett. Az, hogy a mi Istenünk rokonságban van a régiekkel, ez nyilvánvaló. Apja lehetett volna valamennyinek, ki tudja ezt?

– Szóval, ahol nincs hit, ott nincs Isten? Nocsak!

– Pontosan. És, ahol más a hit, ott más az isten. Vagy próféta. Vagy teremtő. Vagy nincs...

– Nahát, ez ilyen egyszerű?

– Ilyen egyszerű.

– Nálunk ezt másként gondolják...

– Az emberiség egyharmada, talán a fele hisz valamilyen teremtőben. Mondom, hogy hitből van!

– És a hit miből van?

– Félelemből. Akár az imádság, a könyörgés...

– Ez valóban nagyon elterjedt szokás.

– Az őskorból való, amikor az isten neve Félelem volt.

– Párbeszédünket vele ma is folytatjuk?

– Mert félnünk kell!

– Istentől?

– Istentől. Az ördögtől. De leginkább embertársainktól. A gyilkosoktól.

– Az ördögöt ki teremtette?

– Ha magától nem lett, s nem is fogantatott szeplőtelenül, akkor a Teremtő műve.

– Az ördögnek is az Úr parancsol.

– Másként nem merjük gondolni.

– Maga merete?

– Merem, hát. Hiszen mindig is református voltam. Mindhalálig.

– Az micsoda?

– Ez az a világ, ahol mindenkinek minden szükséglete szerint adatik.

– Akár a mennyországban.

– Hiszek benne.

– A lehetetlenben?

– Hitből való ez is. Csakhogy nem könyörgöm érte, nem imádkozom hozzá, nem kell megalázkodnom előtte, mint elbizakodott hatalmasaink és pöffeszkedő diktátoraink előtt.

– Akkor magának ugyancsak jó. Nem fél a haláltól.

– Félnem kellene?

– Ezt is magunknak kell eldöntenünk.

– El nem menekülhetünk, így is úgy is véges az életünk.

– A hit ennek ellenkezőjét ajánlja.

– A feltámadást, az újjászületést.

– De nem mindenkinek! A gyilkosok nem támadhatnak fel.

– Emberi és más alakban sem?

– Ez is isteni dolog. Hiszem, ha akarom.

– Boldogok, akik hisznek!

– Idáig magam is eljutottam. Amíg élek folytatom.

– Mit?

– Még, hogy mit? Az életet.

– A gondolkodást kellene...

– A kételkedést, fiam. Mert, aki már mindenben bizonyos, az valamilyen szilárdult ponton áll. Attól fél nincs hova továbblépnie. Körülötte mindenütt ingovány.

– És mennie kell a végső pihenőre...

– Ez történik majd mindnyájunkkal...

Valami nyomós oka lehetett annak, hogy az apja apránként megölte az Istent. Előre eltervelten magába fojtotta. Akaratának megfelelően reformátusként halt meg. Fiatal tiszteletes mondott sírjánál rövid búcsúztatót.

A gyászszertendő végén az apa református szertartással fia mellé helyezte az anya urnáját. Szenvedéseiket részletező gyászbeszédet kóvályogtak a sír felett. Az apa

költőbarátjának jóslata beigazolódott.

„Halál kaszált a gazos kertek alján.”

*„Pedig mint kizöldült vetés
még te szorulnál védelemre
nagy manőver ez – a jövőt
idézik fenyegetve
zabszemlelkű zupás
őrmesterek a békében
te vagy a hadisarc*

.....

*ne hidd hogy az leszel
ami lehetnél
szaros újonc vagy egy rühes
reményű entellektüel
a képedre van írva
egy kis masírozás
s a sarkadból genny robban
**apád anyád mire megéri
belerokkan”***

Szülővárosában egymást követték a sírba családtagjai, barátai, munkatársai, kedves ismerősei. „Házában hazátlanul, családtalanul mihez kezdjek.” Nem gondolt azzal, hogy az esedékes új népszámláláskor ősi neve hiányozni fog a város lakosainak listájáról. Haza ott van, ahol nevedet hibátlanul írják és az egyenlőségben a többség nem lehet egyenlőbb.

Újrafestett ajándék kocsiján hamar túlradott. Árából repülőjegyet vásárolt. A koppenhágai repülőtéren üldögélve, kíváncsian szívta magamba az európai levegőt. Nem kezdett új életet, az élet kezdett vele valami újat. Valami olyat és olyan titokzatossággal, ami a malmói kikötő felé sikló szárnyashajó mögött szétváló tenger mélyén titokként lapult. Úgy döntött, hogy hátralévő esztendeit családja maradékának szenteli.

Az utasoknak kijárt az ingyen hűsítő. Nem nyúlt hozzá, mert faluról hozott büszkesége tiltakozott mindenféle „lekenyerezéstől”. Az ingázók Lundba tartó vonatán otthon érezte magát. A balkáni csömörletes koszos világ után megnyugtatta a mindenütt tapasztalható tisztaság.

Nyugalmas őszi pompájában fogadta a kisváros, amely egyetemi központként már akkor büszkén viselte a „kis – nagyváros” jelzőt. Lánya pontos útbaigazítása szerint, nem volt nehéz rátalálnia az ezerkétszáz évesben épült patinás dóm épületére. Mögötte, amolyan, nálunk „békebelinek” mondott kőház fogászati rendelőjének egyik ajtaján a lánya nevét olvasta.

– Megjöttem – szóló vonatottan, mert szerette volna addigi küzdelmeinek minden fáradtságát a kígyók megunt bőréhez hasonlatosan egyből levetkezni. Hatvan sanyarú születésnapot élt meg Erdélyben a trianoni sanyarú esztendőkből. Két emberöltőt megalázó embertelenségben, saját szülőföldjén behúzott nyakúsággal, sanyarú

másodrendű polgárként. Anyanyelvét tépték a betolakodók, a sunyi köpenyegfordítók.

November végén történt. Katalin napja napján. Este bálba vitte a lánya. A kisváros magyarjai – kétszáznál többen – terített asztalok mellett ültek. Az öregek külön sorban. Bemutatkozott rendre mindenkinek. Invitálták, de egyelőre nem ült közéjük.

Fáradni látta fél évszázad. Megtöretett mostoha időkben, faramuci sorsban. De nem érezte magát idősnek. Éjfél után a gyarapodó vidámságban a jókedvű társaság táncba vitte, hosszú sorban „vonatozott” maga is a jólétet ígérő jövőbe.

Befejezés helyett

Az unokák

Szülei és a nagypapa örömeire fiú volt az elsőszülött. Első keresztnévét svéd apja adta, a másodikat az „ismert katona” emlékére kapta. Rátermettségét bizonyítva, másfél éves korában tökéletesen utánozta nagypapjának csizmahúzó nyögését, amikor téli sétáikon a lundi ligetek hófedte sétányaira indultak. A későn érő gyerekek jellegzetességeit mutatta. Napközben unaloműző céllal nagypapa emeleti lakásuk ablakába emelte és egy álló hétig szájbarágóan ismételte a percnyi pontossággal háztömbjük előtt elrobogó autóbuszra mutatva: „Busz, busz, busz... Mondjad szépen: busz!” Az unoka nagypapjára emelte tágra nyitott szemeit és makacsul kuka maradt. Az orruk előtt elhaladó teherautóra sem mutatott érdeklődést. „Látod, ez egy teherautó!” Másnap rengeteg autóbusz láttak az ablakból. Az unoka az istennek sem volt hajlandó kimondani ezt a három betűből alkotott szót. Később felbukkant az úton egy teherautó. Az unoka gurgulázó örömmel felkiáltott: „Autóbusz!” A nagypapa odalett az örömtől. Unokája első szava magyar volt.

Az anyanyelvén beszél – újságolta örömmel az apa azon a délutáni három óraker már besötétedett téli napon a lányának. Apanyelvét unokája később, óvodás korában sajátította el, úgy, hogy anyanyelvét sem feledte.

Iskoláskora előtt maga gyártotta metaforával örvendezte meg a nagypapját. Az asztalra szórt kenyérmorzsza példájára és a csupa csillag téli égboltra tekintve a kiscsizmája alá taposott zúzmarát nevezte hirtelen ötlettel „csillagmorzsának”. Egyetemiei tanulmányainak kezdetéig minden vasárnap nagypapa erdélyi konyhájának ízeivel együtt gazdagította szókészletét. Tizennyolc éves korában, hajtási igazolványa megszerzése előtt kitűnően vizsgázott a budapesti Balassi Intézetben magyar nyelvből, amelyről nemzetközi használatra érvényes bizonyítványt kapott. Rendszeres vasárnapi „magyarórákon” magyar költők verseiből fordítva, jutott el a kézenfekvő következtetésig: anyanyelve tömörebb apanyelvénél. Ezt próbálja éreztetni svéd átültetéseiben is. Szabó Lőrinc: Szél hozott, szél visz el című versét így fordította: *Gud vet vart jag går, varifrån kom./dimma framför och dimma bakom./ med vinden kom jag, med vinden går./en dum frågar: varför den går?* (Isten tudja, honnan jöttem, /kőd előttem, köd mögöttem, /szél hozott, szél visz el, /bolond kérdi, mért visz el?) Fordításait húgaival együtt minden karácsonykor a csillogó fenyőfa előtt elmondani a szülők örömeire, el nem hanyagolható szokásukká vált.

A nagypapa második és harmadik unokája lánynak született. Mindketten a svéd ne-

veknek megfelelő, azonos írásmódú magyar nevet kaptak. Édesanyjuk anyjának és apai nagyanyjuknak a nevét viselik. Ők is fordításokkal gyarapítják kétnyelvűségüket. Édesanyjuk öröme és a maguk szórakozására műkorcsolyázók. Tanítványaik már kicsi koruktól fogva szép számmal vannak. Munkájukért órabért kapnak. A kisebbik lány szívesen írogat. Néha egy ültében, négy-öt óra hosszan „regényt” ír. Egyikből harmincvalahány oldalt nagyapjának is megmutatott.

– Ez majdnem regény – mondta a nagyapa dicséretképpen.

– Írtam még vagy hármat – mondta szerényen a kislány. Közben egy göteborgi országos műkorcsolya versenyen a dobogó legfelső helyéről integetett. A nagyobbik lány tizennyolc évesen már gépkocsivezetői jogosítványt szerzett. Azt tervezi, hogy érettségi után Budapesten tanul fodrászatot.

Nagyapjuknak az okoz gondot, hogy lehet-e unokáinak két hazájuk? Nem tudhatja hova, merre viszi a sors őket. Annyi bizonyos, hogy az elemitől kötelező angol nyelv tanulásával világpolgárokká válnak. Annyi rossz, annyi fájdalmas megpróbáltatás, annyi keserű gyász után az apa második életében múltját enyhítő leszármazottainak ígéretesen bontakozó a jövője. Még néhány esztendő és befejezi vállalt küldetését. Unokái kikerülnek a családi fészekből, de anyanyelvükkel örökös kötődést kapnak szeretteikhez és mindkét hazájukhoz. Haza csak egy van. A kettős identitással ennek a meghatározásnak is módosulnia kell.

Az apa a jól végzett munka örömeivel visszatérhet ősei földjé(be)re.

Pär Lagerkvist

Mitt liv går bort - Az életem elmegy

Gyarmati Rozi fordítása

Mitt liv går bort,
jag vet ej varthän.
Var dag går det tyst
bort från mig, varthän?

Det är som en vän
som lämnar mig, stum.
Kvar sitter jag ensam
i öde rum.

Och frågar jag honom,
vart går du hän?
Han ler bara stilla
och vandrar, varthän?

I ångest jag ropar:
jag lever just nu!
Han ser på mig sorgsen:
jag är icke du.

Az életem elmegy,
s én nem tudom hová.
Csendben nap-nap után
elmegy tőlem, hová?

Olyan mint egy barát
ki elhagy engem, némán.
Ülök itt egyedül
sivár a szobám.

S megkérdem tőle,
hol jársz, merre mész?
S ő mosolyog csendben
Vándor, merre mész?

Őrjöngve kiáltok:
most élek – vagyok!
S ő szomorúan néz rám:
én nem te vagyok.

KAPUK Ligeti Pál fotósorozata
Kolozsvári kapualj II. Vallásszabadság Háza.

Kovács katáng Ferenc

Jelen és múlt a jövőnek

Az első könyvélményeket hatvan év távlatában akár már el is feledhettem volna. Igen ám, de őseim rendre fölidézték kora gyermekkori csínytevéseimet, nevezetesen, hogy leginkább a könyvekbe szerettem firkálni.

Csak kis könyvtárunk volt, de abban a még ma is őrzött díszes sorozatok (Arany János, Összes Munkái, Ráth Mór, 1885., Eötvös Károly Munkái, Révai testvérek, 1909., Herczeg Ferenc Munkái, Gyűjteményes diszkiadás, Singer és Wolfner Irodalmi Intézet, 1925.). Különösen büszke vagyok a Kosztolányi Dezső *Alakok* című fakókék vászonkötésű novellagyűjteményre (Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1929.), amiben az ábécé betűinek írását gyakoroltam, s Molnár-C. Pál fametszetei mellé véstem a saját ceruzarajzaimat: fejetlen csirkét, pókhasú pálcicaembert. Ákom-bákom vonalkákat, krumpliköröket. Így ismerkedtem hát a könyvvel, s felnőtt fejjel már magam is illusztráltam néhány kötetet tusrajzzal, számítógépes grafikával (s bárcsak Molnár-C. Pál még visszafirkálhatna immár az én munkáim mellé!).

Az első komolyzenei élményig hosszú út vezetett. Operettmilióban cseperedtem fel. A családi szabó-varró konyhaműhelyben folyton szólt a rádió. A varrógép, a puffanó nagyvasaló zaját csak a *felcsavart* zene harsoghatta túl. Környezetünkkel ellentétben nálunk senki sem szerette a fülbemászó filmszlágereket, és a szürke hétköznapiokon a magyarnótát sem. Kívülről fújtam Huszka, Kálmán Imre, Kacsóh, Lehár szerzeményeit. A Luxemburg grófja híres duettjére, a *Gimbelem gombolom, Légy enyém angyalom*-ra egy porolóállványon előadható mozgássort is koreografáltam. Nagy udvarunk kis létszámú közönségének tartottunk cirkuszi előadást. (No hiszen! – cseng a fülemben Anya hangja. Jó hallása volt, ügyesen táncolt, és nem fukarkodott a kritizálással!). Kórusba ugyan jártam, de ott mozgalmi dalokat énekeltünk, s a kötelező iskolai koncerteken indulókat fújtak (legalábbis erre emlékezem). Gimis koromban sokra becsült távoli rokonom szeliden, de megszidott, amiért Bartók zenéjét macskanyírvakolásnak tituláltam. S mit ad Isten, pont Bartók és az egyik legnehezebb, sokáig *eljátszhatatlannak* vélt műve hallatán – már huszonévesen – feltárult előttem egy új zenei világ. Titokban, zárt ajtók mögött hallgattuk a nyávogós, agyonmáskolt magnószalagot a kolesz könyvtárában (Budapesti Műszaki Egyetem ~~Schönherz-Zoltán~~ Kollégium, Szentháromság tér). Bartók II. zongoraversenye szólt Cziffra György előadásában. Az 56-os disszidálása előtt készült a kalózfelvétel. Talán a titokzatosság, talán a felfokozott kíváncsiság eredményezte, hogy megtört a jég, Bartók és Cziffra a komolyzene elkötelezett rajongójává avatott. S hogy tudnám ezt hitelt érdemlően bizonyítani, hiszen a szalag tulajdonosa rég meghalt, a kolesz elköltözött, s az emlékezetem sem a régi...

S hogy miért pont most bukkant fel a fenti két emlék? A fametszetekkel díszített 1929-es Kosztolányi kötetről és az 1956-os zongorafelvételről? Nincsenek véletlenek.

«A Molnár-C. Pál Műterem Múzeumban *Ágyúk és virágok* címmel nyílt kiállítás Cziffra György zongoraművész emlékére. Molnár-C. Pál festőművész ötven éven át

élt és alkotott a Gellért-hegy oldalában, a Ménesi úti villában.

A Cziffra-kiállítás a Tavasz Teremben látható, melynek célja és rendeltetése nagy magyar hagyatékok és művészek bemutatása. Itt a zene és a festészet mindig együtt él, együtt jelenik meg. Az első kiállítótérben az angyalföldi nyomortól az 56-os disszidálásig követhetjük nyomon a zongoraművész életét.” (Ozsda Erika 2018.dec. 31.)

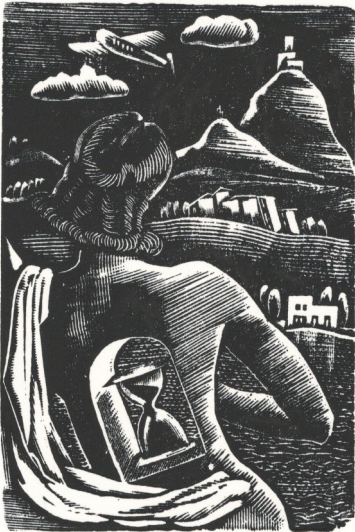
Itt nem csupán műtárgyak, emlékek sorakoznak a falakon, a tárlókban, a posztamensekben, hanem megelevenedik a művész

szelleme is. Csillag Péter – M-C.P unoka, az emlékház egyik lelkes működtetője – odaadó tárlatvezetésével ritka történetek birtokába jutottam. Itt láttam meg azt a szerződést, ami annak a bizonyos Erkel Színház-i koncertnek a dokumentuma, s Bartók II. zongoraversenyének előadására kéri fel Cziffrát. S hogy valóban létezik egy felvétel az 1956. október 22-ei estről, arról már otthon, az interneten győződhettem meg.

Bárki rákattinthat, óriási élmény: <https://www.youtube.com/watch?v=ekg1.6bVkyiQ>

Lássuk, mit ír erről a darabról Cziffra az *Ágyúk és virágok* című könyvében: ”Azoknak az őszi zenei ünnepeknek keretében, melyek Magyarországon évente Bartók Béla emlékét őrzik, az illetékesek felkértek egy kínai pianistát, hogy játssza el Bartók híres II. zongoraversenyét, amit ekkortájt lejátszhatatlannak tartottak. Kitűnő kollégámnak az volt a híre, hogy tíz nap alatt tanulta meg Mao összes gondolatát és meg is értette őket. Hat hónap állt rendelkezésére a mű megtanulására. Hat hétig habozott, mielőtt lemondott volna. Így örököltém én ezt a hangversenyt és ezt a döbbenetes darabot, amely még ma is egyike korunk zongorairodalma legbonyolultabb műveinek. Nem valami vidám szívvel fogadtam el a megtiszteltetést, de megértették velem, hogy ettől a fellépéstől erősen függ későbbi kiküldetésem Moszkvába, Londonba és főleg... Párizsba.”

«A másik kiállítótérben életének második szakasza látható, elsősorban Kürthy Hanna – Cziffra György-ösztöndíjas képzőművész – alkotásain keresztül. A zongoraművész néhány személyes tárgya, a koncerteken viselt spanyol öve és párizsi telefonja is megtekinthető. Cziffra Senlis-ben megvásárolt egy középkori, romos királyi kápolnát, és a művészetek szentélyévé varázsolta.” <https://magyaridok.hu/lugas/spanyol-ov-es-parizsi-telefon-3741251/>

Innen egy ajtón át Molnár-C. Pál műtermébe érünk. Megőrizték az eredeti bútorokat, a díványát, a festőállványát, az íróasztalát. De a falakon lógó képek időről-időre cserélődnek. Egy-egy téma köré csoportosítva mintegy időszaki kiállítást alkotnak. 2018-19 fordulóján a *Donnák és Madonnák* c. gyűjtemény látható.

Sárdi Krisztina a Magyar Hírlapban a következőkkel csábítja az érdeklődőket:

”A *Donnák és Madonnák* – Molnár-C. Pál és Róma című tárlat, amely jövő júniusig látogatható, a Római Magyar Akadémia alapításának kilencvenedik évfordulójára emlékezik a művész itáliai ihletésű alkotásaival, hiszen Molnár-C. 1928–29-ben egyike volt az intézmény első ösztöndíjasainak, az ún. római iskola első képviselőinek. E római korszak legfontosabb szereplőin és történésein, a magángyűjteményekből és a család által őrzött hagyatékból válogatott, elsősorban nagy képekből álló kiállítási anyagon nagyon ötletes, forgatható tájékoztató tabló kalauzolja a látogatót. A *Donnák és Madonnák* kiállítás Molnár-C. egykori műtermében kapott helyet, a falakon körben tőle származó idézeteket olvashatunk a szépségről, boldogságról, szerelméről: Olaszországról, Párizsról és magyar hazájáról, arról a derúról, harmóniáról, örömről, amely művein mindig átszűrődik. Ahogy azt Prokopp Mária művészettörténész is hangsúlyozta a tárlat megnyitóján: „művészete a látomások, a trecento-quattrocento-álmok, -víziók birodalma”. Ennek egyik legtökéletesebb példája híres, Angyali üdvözlés című képe, de a Szent Cecília vagy a Legkedvesebb modellem Rómában ceruzával megörökített arcképe is e neoreneszánsz szépségideált tükrözik. Kicsiben megfestett itáliai útijegyzet-sorozatát, a városképeket, a római tartózkodását lehetővé tevő Gerevich Tibor olaszként („Tiberio”) ábrázolt portréját szépen kiegészítik MCP családi fotói, palettái, festékei, ecsetei és utazóbőröndje.

A tárlatot szimbolikusan zárja le a Vénasszonyok nyara című kép, amelynek színes őszi falevelekké váló vércseppjeiből már modernebb, kissé szürreális hatások érződnek.”

<http://magyarhirlap.hu/cikk/128650/>

Ecsettel irt uti jegyzetek tussal rajzolt mindennapok
A szerencse csillaga alatt született látogatók – közöttük én is – különös élményben részesülhetnek. Betekinthetem két féltve őrzött dossziéba, ahol nagy becsben őrzött fametszet nyomatok rejtőzködnek. Egy kiváló nyomda és a fametszés varázslatos kezű mestere együttműködésének csodálatos remekei. Csillag Péter nagy kedvvel mesélt az M-C.P díszítette könyvritkaságokról, és a művész örökös játzó/játékos kedvéről, pedagógiai érzékéről. Utóbbi tanúbizonysága egy saját készítésű üvegfedelű fadoboz, amiben egy kis motor hajt egy színezett korongot a színes táj közepén.

Ez a mozgó szerkezet illusztrálta, hogy a lassú forgás közben miként lesz a sík formájú korongból – a megfelelő színátmenet hatására – három dimenziós hatást érzékeltető gömbfelület.

Az élet nagy organizátor, mindig szolgál meglepetésekkel. A műteremben rendezett zenei események közül különleges a Vízkereszt napján rendszeresen ismétlődő újévi koncert. Ezen rendre a BTK ad műsort. A Benyus Testvérek Kamaraegyüttese tíz testvérből álló kis szimfonikus zenekar. A gyermekek születésük sorrendjében fokozatosan kapcsolódtak be a közös zenélésbe, így a kamaraegyüttes közös múltja több mint 30 évre tekint vissza. Benyus Sándor, az édesapa zongorázott, hegedült és kórust vezetett, felesége, Anna pedig hegedült. A tíz testvér mindegyike a zenészhivatás mellett döntött, és diplomát szerzett valamely zeneművészeti egyetemen vagy főiskolán. Hangszeres és énekes repertoárjuk széles skálán mozog: a reneszánsztól korunkig, a klasszikus műfajoktól a népszerű melódiáig, a rövidebb művektől a nagy szimfonikus darabokig terjed. Ezen a januári vasárnap délutánon ”csak” nyolc testvér tudott megjelenni. A rögtönzött áthangszerelésben így is minden zenedarab élvezhetően hangzott. Négy hegedű, gordonka, nagybőgő, kürt, fuvola és oboa szólt a zsúfolásig megtelt műteremlakásban. A zenei blokkok között a Papa lélekből szóló istenes verseket szavalt. S mi úgy kötődünk személyesen is hozzájuk, hogy ők az Egyetemi templomban, a Don Bosco Ének- és zenekarral rendszeresen szolgálnak, s fiúnk is e kórus tagja.

Dávid fiamék Molnár-C. Pál grafikát kaptak nászajándékba Kinga menyem nagypapájától, Palásthy Lajostól, aki a Kisgrafika Barátok köre korábbi titkáráként manapság is szoros kapcsolatban áll az M-C.P hagyaték őrzőivel. A cikket illusztráló fametszetek a nagypapa gyűjteményéből valók.

A kör bezárult. A jelen és a múlt ekképpen üzen a jövőnek.

Budapest 2019.

Lipcsey Emőke versei

az ördög szépsége

tomboló teknokraták
síhederek mind
Turbánt viselnek
bömből a tekno
szájában majdnem agyarak
Végigsöpört a parton mert
ki mint vet, úgy arat.

Az izmok rángatózása jelzi
értéke ma már felbecsülhetetlen
álmóttas utasok
mámor és bömbölés
száll
de szárnyai nem röpítik.

Sziszegve szopogatja
a savanyúcukrot
emlékek tömege
kockás pléd és lágy kalács
Nem érdemes a macskát
visszafelé simogatni.

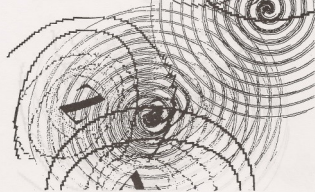
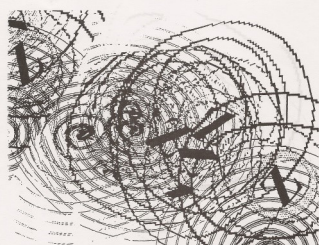
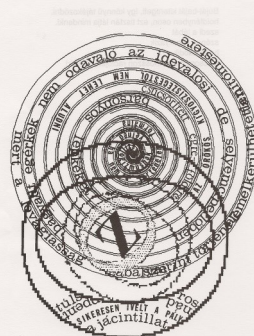
kivágta a magas cét
Az egyik egész nap takarított
A másik halászott
A napból kirepült részecskék
hálójában vergődtek
de a harmadik hét nyelven beszél
szeme ragyog
szájában majdnem agyarak
értékük felbecsülhetetlen
szárnyai röpítik

advent anno 2013

lép kettő, három, megáll
lép kettő, három megáll.
Ma elmarad a tivornya, hajcihő,
hacacaré
és semmi fény.
Lelakatolt havas táj fogad
vagy egyszerűen csak szitáló eső
és szürkeség.
Sokan vagyunk és miközben egyre
többen leszünk
állítólag mégis várunk valakit.
Egyre nagyobb a hangzavar is,
mindenki egyszerre beszél
Pedig ne gondold haver ha a szöveg
fölött méltázol
érthetőbb lesz számodra az Ige és
annak ragozása,
vagy kiderül számodra, kire is vársz.

A széll kálmán téren valaki a villamos
elé lépett
míg floridáig terjeszkedett a
gyermekrák alapítvány
Ezért a köztudottan műszíves
miniszterelnök
letiltotta az előzetes letartóztatásban
ülő
városvezetők jutalmát.
De két trafikot is kifosztottak
a nemzeti dohánybolt logójával
trükkös tolvajnak álcázott bankárok.
Mégis mire veri annyira magát európa?
Kinek lesz jó, hogy a polgárok
vállalják a kockázatot,
hiszen úgylis tudjuk,

hogy selyemsállal a nyakában borzong
 bárki télen
 és hogy szombaton is fizetős lesz
 a parkolás
 Vagyis minden olyan mint
 a kommunizmusban volt,
 sőt még rosszabb
 mert akkor legalább még becsülete
 volt
 a hazugságnak, trükközésnek,
 csúsztatásnak
 Most meg a sorok között is tilos
 olvasni,
 de nem baj mert így tényleg nehéz
 tisztán látni
 A pilisre ereszkedett köd miatt
 az ünnepek egyre közelednek
 És még a fát se vettük meg
 de már tuti jó kajánk lesz meg bejgli,
 és már mindent megvettünk a fa alá
 Csak kibaszottul összefagytunk mire
 hazaértünk
 mert a megállóban még ott volt a
 mentő és a vér a sineken
 és nem indult az a kurva villamos
 Azért mégis hazaértünk de most meg
 ez a köd
 ami ránk ereszkedett
 Kettőt-hármat lépünk és megállunk,
 mindig beleütközünk valakibe vagy
 valamibe
 – ez a rohadt köd, tök homály –
 De nagyon sokan vagyunk és mégis,
 állítólag még mindig várunk valakit?
 lép kettő-három megáll
 lép kettő három

Most is időszerű versek

Elekes Ferenc

Svédek

Messze ment barátom mondja,
küldjek verset, ha vannak benne svédek.
Hogy neki mire van gondja,
én nyomát keresem a tévedésnek.
Küldhetnék, ezen ne múljék,
ide rakhatnék egy egész svédasztalt,
egy emléket, mit őrzök még,
talán azért, mert engem nem marasztalt.
Egy képeslapot küldök én,
arról a tájról, ahol megszülettem,
ma is ott csüngök köldökén,
úgy látszik, jól összefortunk, mi ketten.
Falunk is megér egy misét,
tornyok tüivel van beoltva az ég
és mégis legyöngült vidék,
köröznek fölötte termopán-igék.
A nyár nálunk is génkezelt,
előre jelezte rég a horoszkóp,
olyan volt, mint egy ékezet
a mennyezetről lelógó gonosz pók.
Sokszor csak egy kép, mi átjár,
értelmét föl nem foghatom, se a célt,
jövönként mért mások gyártják,
hisz nem ők találták föl a svédacélt.
Erdőről fát hoz egy megroggyant szekér,
gazdája pöttöm, mogyoró,
a számtáblát olvasom, míg tüzet kér:
vévévé pistuka pont ro.

Tar Károly

A rengeteg mélyén

Párizsban barna lányok bőrén
szikrázik Afrika.
Párizsban amcsik bankkártyáján
pöffeszkedik Amerika.
Párizsban egy padon együtt pihen
a sokféle Ázsia.
Párizsban pompás a múlt, fényes a jelen,
mind, mind: „cifra rengeteg”.
Párizsban bulvárok szélén,
kertekben, metrók s a város mélyén
küszködve alig él Európa – a beteg.

Párizs, 2007 nyara

Sulyok Vince halálának 10.évfordulóján

Tar Károly

Vagy!

Lerakódott benned
a szülőföld,
mint a guanó és a gondolat,
agyban és érben a mész,
hidegfrontok a csontban,
szemfenéken a képek,
tüdőben a dohányfüst,
nőkben a spermák,
lombban a zöld,
életben a halál.

Jártad északi világod,
honvagy már nem gyötör
otthon és útközben,
sem földön,
sem a földben,
mert apránként egészen,
mint órák az időben,
léptek a távolodásban,
betűk a könyvben,
mosoly a nevetésben,
sóhaj a légzésben,
pillantás a nézésben,
mindenütt termékeny
szülőföld lesz belőled.

KAPUK Ligeti Pál fotósorozata
Nyitott kapu az örményektől elrabolt Ararátra

KARÁCSONY

Pető Tünde írása

A karácsony neve dánul " jul ". Ez a szó a pogány " jól " szóból származik, amely a kereszténység előtt egy télközepi ünnepet jelentett Északon, amelyen bőségesen fogyasztották a zsíros disznóhúsból készült ételt, (sul) és itták hozzá a mézből, vízből és élesztőből erjesztett alkoholos italt, a mjød-öt.

A mjød lehetett félfédes, édes vagy akár száraz is attól függően, hogy mennyi mézet és vizet tettek bele. A mjød fontos italnak számított a viking-időkben, az északi mítoszokban is szerepel. Az egyik ilyen mítoszban említik a " skjaldemjoden-t ", ami egy olyan ital, amelyet megkóstolva azon nyomban költővé, bárddá (dánul skjald) válik az ember, vagy ha költővé nem is, de legalábbis bölcs emberré, ami azért már önmagában sem kevés, ha belegondolunk.

Az ünnepségeket januárban tartották és míg a régi északi nyelvjárásban „jól” volt az ünnep neve, addig máshol yule-ként emlegették, (a modern angol nyelv így ismeri ezt a szót). A finnknél jolu-nak hívták.

Akadnak, akik szerint ez a szó a latin jocus-ból származik, ami ünnepet jelent, de egyesek nem mennek ilyen messzire egy jó magyarázatért, és azt állítják, hogy a " jul " egyszerűen az általunk dánul jól ismert " hjul ", kerék szóból származik. A kerék pedig úgy kerül a képbe, hogy a kereszténységet megelőző ősi időkben az ünnep alkalmából egy égő kereket eresztettek le a domboldalakon. Ez az égő kerék a Napot szimbolizálta.

Manapság a karácsonykor fogyasztott ételek jóval gazdagabbak a régi ünnepek zsíros húsételeinél, divatba jöttek az édességek is.

A dán boltokban már novemberben kapható a Risalamande, amely egy olyan

desszert, (cseresznyeszószos madulás rizs), amely nem hiányozhat a karácsonyi asztalokról Dániában.

Kevesen tudják, hogy ez a desszert (Ris a la mande) , franciául hangzó nevével ellentétben teljesen dán. A rizs, amiből a karácsonyi desszert készül, luxuscikknek számított az 1800-as évek végéig, így először a „inomabb” polgári házakban került terítékre 1900 körül. A szokás szerint, aki egy egész mandulát talál az adagjában az összevágott manduladarabkák között, és persze nem nyeli le véletlenül, az ajándékot kap.

A mandula keresése, mint játék, magával ezzel a cseresznyeszószos mandulás, karácsonyi édességgel ellentétben, viszont tényleg Franciaországból származik, ahol háromkirályok napján egy olyan süteményt volt szokás fogyasztani, amelyben egy kis figurát vagy egy babszemet rejtettek el. Ezt a süteményt nevezték a király süteményének, vagyis Gâteau de Roi-nak. Aki megtalálta a babszemet, az király lett egy estére, vagyis megszabhatta, hogy mi történjen az est további részében. Ebből a játékból alakult ki a dán „mandulaajándék ”.

Hogy miért éppen marcipán-malac volt régebben ez az ajándék? Talán azért, mert, mint említettem, fontos szerep jutott a malacnak régen a karácsonyi asztalon. Általában sózott húsokat fogyasztottak, de karácsony ünnepére levágtak egy malacot, hogy friss hús is kerüljön az asztalra. A legnagyobb ingyencsúszónak a malac feje számított, amit a karácsonyi asztal közepén helyeztek el, hogy csipegetni lehessen belőle. A sertés változatlanul tartja pozícióját a dán karácsonyi asztalon, nagy valószínűséggel szerepel a karácsonyi menüben, sertéssült formájában vörös káposztával, ha nem a kacsa sült mellett dönt a család. A karácsonyi húsok mellé barna burgonya dukál.

A karácsonyhoz kapcsolódó étkezési hagyományokkal kapcsolatban mindenképpen meg kell említenem egy összejövetelet, amelynek Dániában „julefrokost” a neve, Norvégiában Julebord, Svédországban pedig Julbord.

Ez egy nagyobb decemberi összejövetelet jelent baráti és családi körben vagy a munkahelyen, nagyon bőséges, több fogásos menüvel és hozzávaló italokkal. A legtöbb cég rendszeresen, minden évben megtartja dolgozóinak ezt a partit, hogy fesztelen légkörben is találkozhassanak egymással. Néha ez túl fesztelenre is sikerül, ismeretes, hogy decemberben esetenként megnövekszik az ittas vezetések száma úgy, mint Magyarországon is pl. Szilveszter estéjén, valamint az sem titok, hogy sok válás háttérében állt már a karácsonyi összejövetelet megígrott házastársi hűség. Elmondhatjuk, hogy a „kisebb balesetek”ellenére töretlen népszerűségnek örvend az esemény, hiszen illik ilyenkor mindenből a legszebbet, legjobbat tenni az asztalra. A julefrokost menüje tartalmazhat pl. füstölt lazacot, pácolt heringet, rántott halat, majonézes garnélarakot, szalonnás, gombás, meleg májpástétomot, húspogácsát, párolt vöröskáposztával, malacsültet, tejszínes krumplit vagy kacsa sültet barna krumlival. A barna krumpli receptjét a lábjegyzetben megtaláljátok. Pár szóval illik külön méltatni, mert a magyaros ízlésvilágtól jócskán eltér ugyan, de kiválóan illik egy jó sült kacsacombhoz.

Desszertként csemegesajtokat vagy Risalamande-t, friss gyümölcsöket, karácsonyi aprósüteményt kínálhatnak, majd kávé, teát.

Ezt az egészest pedig leöblíthetjük snapsz-szal, pilzeni típusú vagy barna sörrel,

fehér, vagy vörös borral. Végül a kávéhoz konyakot vagy Baileys-t kapunk. A karácsonyhoz hasonlóan rendeznek húsvéti és pünkösti összejövetelt is. A menü ilyenkor természetesen más.

A régi karácsonyfák díszei is ehetőek voltak, mint Magyarországon. Dániában az 1800-as években a faágakhoz mézessüteményt, és cukros karikákat kötöztek, ezen felül pedig fonott kosárkákat, tele mazsolával és moggyoróval. A karácsonyi tézstafélék felsorolását a kicsit fánkra emlékeztető klejner-rel és az almás-szelettel (æbleskiver) nyitom. Az almás-szelet ízleni szokott a magyaroknak. Eredetileg nem is süteményt, hanem valóban vékony almászeleteket jelentett, amelyet lisztben megforgattak és vajban kisütöttek. Nekem az a tapasztalatom, hogy bár számtalan jobbnál-jobb receptet találunk az interneten, de igazán kiváló minőségű gyorsfagyasztottat is lehet kapni a helyi boltokban.

A mézessütemény (honingkage) annak köszönhetően régen népszerűségét, hogy mivel a cukor drága volt, így inkább mézet használtak az édesítéshez. Az első cukorfinomítót csak 1620-ban nyitották meg Koppenhágában.

Az édességek között meg kell említenünk a marcipánt is, amelyet a Közel-Keletről hoztak magukkal a zarándokok az 1100-as években Európába. Különösen Németország északi részén, Lübeck környékén élt sok marcipánkészítő. A dániai marcipángyártás Odense-ben 1909-ben indult el.

A karácsony összeforr az édességek fogyasztásával. Meglepő, de igaz: 1672 körül a gyógyszertárak árusítottak bort, sört, égetett szeszes italokat, fűszereket és édességeket is, arra való tekintettel, hogy az édesség elvette a keserű pirulák ízét. A karácsonyi aprósütemények (pebernødder, brunkager, vanillekranse, jødekager és finskbrød) közül a „pebernødder” a legrégebbi. A középkorban az aprósütemények erősen fűszerezettek voltak, ez a süti is ezt az ízlésvilágot tükrözi. Tudjuk, hogy már az 1500-as években is készítették.

A dánok karácsonyfája a régi időkben egy kicsit eltért a mai díszítéstől. Az ehető díszek mellett régen az egyik hagyományos dísz a fa aljától a tetejéig haladó létra volt, melynek csúcsára néha egy angyalt is ültettek. Ez a létra a Bibliára utalt. (Jákob lajtorjája, a földtől az égig érő létra, melyet Jákob látott bételi álmában, tulajdonképpen Krisztus mennybemenetelének előképe, vagy más magyarázat szerint, az ember útja Isten felé.) Ezt a létrát fehér, színes vagy fémszínű anyagból vágták ki. Manapság, a karácsonyi díszek között, Jákob létrája alatt egymásba kapaszkodó fényes papírkörök láncát értjük.

Egy másik érdekessége a dán karácsonyfáknak, hogy a dánok kis zászlókkal is feldíszítik. Az 1864-es háborús vereség, mely területi veszteséget okozott az országnak, Slesvig és Holsten elvesztését, szellemileg nemcsak negatív érzésekkel járt, mert ennek hatására megerősödött a nemzeti összetartozás és a közös akarat a vereség túlélésére és az ország talpraállítására. A megerősödött nemzeti érzést tükrözték a karácsonyfákon fűrtökben megjelenő zászlók is, sőt mellettük a (harcba hívó) dob és a katonafigura is megjelent a fákban nagy felbuzdulásban.)

A karácsonyfák csúcsán régen a (betlehemi) csillag helyett találkozhattunk golyáfigurával is. Ez nyilván Jézus születésére utalt. A madárfigura, mint olyan, régen általános, gyakori dísz volt.

A dán karácsony fontos szereplői a karácsonyi manók (Julenisse), bár az ajándékot a Julemand (Mikulás) hozza.

A néphit valószínűleg már a kereszténység előtt is számon tartott manókat (nisse). A néphit házimanója egy 10 éves kisfiú-magasságú, férfimanó volt eredetileg, amely felvehette állatok alakját is. Nevét a dán Nis, vagy Niels férfinévből kölcsönözte. Öltözte a parasztok viselete volt, sűrű nadrágjában és piros sapkájában segíthette, vagy gáncsolhatta a parasztok munkáját.

Az egyik legrégebbi történet egy Kodran nevű parasztról szól, akinek 981 körül volt ilyen egy kőben lakó mágikus ismerőse, akinek bölcs tanácsai alapján vezette a gazdaságot.

Ezeket a tanácsokat követve szabta meg pl. az aratás idejét.

A felhőtlen jó viszonynak akkor lett vége, amikor haza érkezett Kodran fia, aki időközben keresztény lett, és nem tetszett neki ez a barátság. A papot hívta segítségül, hogy elkergesse a manót. A pap zsolozmázott és szentelt vizet öntött ki a kőre, ahol a manó a családjával lakott és ez úgy megegette az egyébként derék manót, hogy családjával együtt menekülésre fogta a dolgot. A manók lehetnek kellemetlen lakótársak is. Ilyenkor a legokosabb volt megkérni őket, hogy költözzenek el. Ha nem akartak, akkor maradt megoldásként a papi segítség.

A mindig kedves karácsonyi manókat csak 1836-ban „találta fel” a festő Constantin Hansen. Rómában lakott akkoriban és karácsonyi ünnepségre hívta meg a barátait. A vendégek között ott volt többek között a híres szobrász, Bertel Thorvaldsen is. Az alkalomra Constantin Hansen papírból manófigurákat vágott ki. A mókás képek a táncoló manóktól kezdve, az ajándékokat cipelő manókon keresztül a cicákkal pofozkodó manókig mindenféle helyzetben ábrázolták a manókat, ezzel örökre megteremtve a karácsonyi manók mítoszát.

A karácsony állandó tartozéka Dániában a Királyi Balett Diótörő előadása, amelyen a királyi család is fel szokott bukkanni. A Királyi Balettet legalább egyszer egy életben látni kell, mert óriási élményt nyújt, de a templomok is kitesznek magukért, karácsony környékén különösen élvezetes hangversenyek színhelyei a koppenhágai templomok.

A dánok több karácsonyi hagyományt is átvettek a németektől, de vannak jellegzetesen dán hagyományok is, ilyen pl. a naptárgyertya (kalenderlys), amely december elsején ég először.

Ez egy olyan hagyomány, amelyet több karácsonyi hagyománnyal szemben, mint pl. a karácsonyi naptár, nem a németektől vettek át a dánok. A naptárgyertya is az ünnepváráshoz, a napok számlálásának hagyományához kötődik, mint a karácsonyi naptár, de a naptárgyertya teljes egészében dán hagyomány. Az első, kézzel készített naptárgyertya leírásával egy 1935-ben megjelent könyvben találkozunk (Små fester – Glade gæster). Régen az iskolákban december 24. volt az utolsó tanítási nap, akkorra égett le a gyertya teljesen. Naptárgyertyát először az ASP-Holmblad cég gyártott 1942-ben.

Koppenhágai karácsonyi hagyomány, hogy a Hotel D'Angleterre, a város legnívósabb szállodája fantasztikus ünnepi kivilágítást kap, ez a fényáradat az izlandi

tulajdonos ajándéka a városnak. Minden évben káprázatos jeleneteket varázsolnak a házra karácsony alkalmából, ez alól talán csak a 2008-as gazdasági válság alatt volt kivétel. A szállodat 1755-ben alapították, és maga a nagy mesemondó, H.C. Andersen is a vendége volt.

Szintén fővárosi tradíció a karácsonyi asztalok kiállítása az Amagertorv-on, a Royal Copenhagen mintaboltjában, a városközpontban. A Royal Copenhagen-t eredetileg Királyi Porcelángyárnak hívták (Den Kongelige Porcelænsfabrik) és 1775 óta készíti a híres porcelánját, mindig megújulva a történelmi- és kézműves hagyományok fényében.

Egy fél évszázada, 1963 óta minden évben híres emberek öltöztetik karácsonyi díszbe, és terítik meg ezeket az asztalokat a Royal Copenhagen világhírű porcelánjaival. Az ingyenes kiállításra minden évben legalább 200 ezren kíváncsiak. A kezdetek óta már sok hírességet kértek fel, hogy tervezze meg a karácsonyi asztalok terítését. A királyi család tagjai, tévés személyiségek, híres riporterek mutatták már be a saját elképzelésüket arra nézve, hogy hogyan is nézzen ki az ünnepi asztal. A cég karácsonyi terítékeinek éves kiállítása már a dán kultúrtörténet részévé vált.

Maga a karácsonyeste olyan Dániában, ahogyan az „a nagy könyvben meg van írva” és tényleg létezik egy ilyen könyv, ahol meg van írva már majdnem 150 éve. Ez a könyv kiadása óta megtestesíti mindazt, ami a régi, békebeli, hagyományos dán karácsonyt jelenti: a karácsonyi aprósütemények elkészítését, a karácsonyi díszek kivágását papírból, a karácsonyesti libasültet és a risalamande-t, az éneket és a táncot a karácsonyfa körül. Mindez benne van a könyvben, amelynek címe Péter karácsonya (Peters Jul). Ezt a gyermekkönyvet Dániában, amit mindenki ismer, sőt azt hiszem, hogy kiterjesztve állításomat, minden könyvre úgy általánosságban, nyugodtan mondhatom, hogy ez az a könyv, amit garantáltan minden dán ismer.

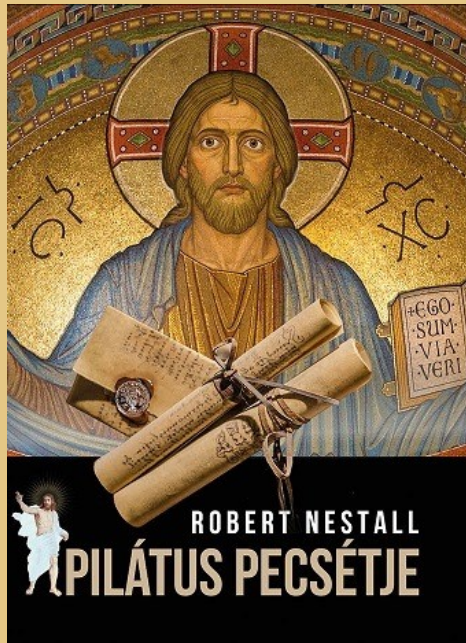
1866 decemberében jelent meg Johan Krohn tollából a történet, Péter karácsonya, amely végigkíséri az ünnepet egy jómódú család házában a készülődéstől kezdve, a szentestén és az új év eljövételén keresztül egészen háromkirályok napjáig, amikor is elviszik a karácsonyfát és vége az ünnepnek.

A történetet természetesen meg is filmesítették, valamint 1961-ben Jørgen Hartmann-Petersen író, újságíró, Habakuk művésznév alatt szatirikus paródiát írt a könyvből. A könyv verses nyitószavait, mely a karácsony közeledtén érzett örömet fejezi ki, minden dán ismeri:

*„Jeg glæder mig i denne tid; nu falder julesneen hvid,
så ved jeg julen kommer”.*

Neufeld Robert új könyve:

Pilátus nemigen hisz abban, hogy Jézus annyi csodát tett volna, mert úgy látja, hogy minden csak szóbeszéd, bizonyíték nincs. Őt elhívja a császár Tiberiusz kihallgatására. Ő ehelyett szemtanuk vallomását akarja oda elvinni, ezért elküld két írástudót Názáretbe két héttel Jézus jeruzsálemi érkezése előtt, hogy kövessék és írjanak le mindent, amit csinál és amit prédikál. Ebből három-három pergamentekercs születik, latin, aramai és ógörög nyelven. A tekercsek eljutnak Pompejbe, ahol a Vezuv kitörése

mindent eléget, kivéve egy helyet, ahol a tekercsek vannak. Ezekre 2018-ban rátalálnak egy ásatásnál és ott kezdődik az izgalmas történet, tehát, az, hogy mi lesz a tekercsek sorsa.

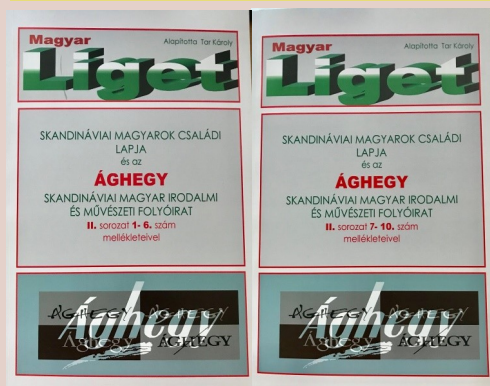
Az Ághegy melléklet tartalma

Szeles Judit versei o Neufeld Róbert:
A fogadtatás o Szeles Judit: Grillcsirke o
Tar Károly: Minden kiderül o Pär Lagerkvist:
Mitt liv går bort - Az életem elmegy
Gyarmati Rozi fordítása o Kovács katáng
Ferenc: Jelen és múlt a jövőnek o Lipcsey
Emőke versei o Most is időszerű versek o
Pető Tünde: Karácsony o Képtár melléklet o

ÁGHEGY

**Tizenöt esztendő termése: 50 folyóiratszám, 10 kötet,
- több mint hatezer oldal**

nka
Nemzeti Kulturális Alap

támogatásával a **Magyar Liget** és az **Ághegy** folyóirat mellékletével: **II. sorozat 1-6 és 7-10. száma, A4-es nagyságban közel hétszáz oldalon, részben színes nyomással.**
Készült kolozsvári NIS Electronics Nyomdájában Hosszú Béla gondozásában.

Ághegy Könyvek

1. Tóth Ildikó: Múltbanézó — elbeszélések
2. Tar Károly: Száraz oázis — színjáték-sorozat
3. Szakács Ferenc Sándor: Kettéhasadt lélek
4. Bernhard Nordh: A hóttavi újtelepek
5. Erdélyi Szépművés Céh Emlékkönyv — összeállította Tar Károly
6. Dohi Alexandru: Altermundia — svédül. Fordította Lőrinc Borg Ágnes
12. Dohi Alex: Illatok könyve — Fordította T.K.
13. Tar Károly: Pánik — regény

7. Lőrinczi Borg Ágnes: Állapotok - versek
8. Agnes Borg: Tillständ - svéd versek
- 9- Bjerck-Amundsen: Søren Kierkegaard kezdőknek – Fordította: Lázár Ervin Járkáló.
10. Dohi Alexandru: Altermundia - Fordította T.K.
11. Tar Károly: Itt és ott - versek
12. Dohi Alex: Illatok könyve — Fordította T.K.

14. Skandináviai helyőrség — az Ághegy-Liget Baráti Társaság pályázatára érkezett írásokból, lemezmelléklettel
15. Elekes Ferenc: Éden Bádénben — kisregény és Leborult szivarvég — egyszerű történetek
16. Asztalos Morell Ildikó: Feloldozás — versek
17. Hjalmar Söderberg: Jézus Barabbás — regény — fordította Szente Imre
18. Gödriné Bedő Ilona: Gondolatok idegenben v
19. Molnár István: Mint pillangó a tűzhöz– regény
20. Dohi Alex: Definíciók könyve — versek. Fordította: Tar Károly
21. Veress Mária: Életre, halálra — kispróza
22. Janáky Réka: Válogatott versek
23. Tar Károly: Tánchááz — gyermekversek – Pusztai Péter rajzaival
24. Tar Károly: Firka irka — gyermekversek — Pusztai Irina rajzaival
25. Gaál Zoltán: Szemünk kinyílik — talán,versek
26. Gaál Zoltán: Svart på vitt – svéd versek
27. Tóth Ildikó: Ajtó, ablak nyitva van
28. Tar Károly: Ami eszembe jut – kisprózaí írások
29. Gödriné Bedő Ilona: Valamit mindig megköszönni - versek
30. Tóth Ildikó: MÉRÁRÓL csak álmodom
- 31.. Hommage Tomas Tranströmer — Ághegy műhely fordítások
32. Tar Károly: Hajnalban vadnyuszik ablakom alatt - regény
33. Tar Károly– Moritz Livia: Vers– kép
34. Tar Károly– Soó Zöld Margit – Játékos torna
35. Gaál Zoltán – Kovács Ferenc: Fák egymás között
36. Tar Károly: Est- versek
- 37- Forró Tamás: 1956-os magyar menekültek Norvégiában
38. Tar Bengtsson testvérek: Matsäck meg dikter — Verstarisznya — versfordítások
39. Tar Károly Kedves könyveim könyve - Erdélyi Kiskönyvtár a
40. Tar Károly: Titoktára—Erdélyi Kiskönyvtár
41. Tar Károly: Pánik—Erdélyi Kiskönyvtár
42. id. Tar Károly : Nem így akartuk — Edélyi Kiskönyvtár
43. Tar Károly: Summa — A Boldog utcán túl — Erdélyi Kiskönyvtár
44. Tar Károly: Summa — Sajá lábom —Erdélyi Kiskönyvtár
45. Tar Károly. Summa—Ezer kilométerekkel—Erdélyi Kiskönyvtár
46. Tar Károly: Summa — Summa summarum — Erdélyi Kiskönyvtár
47. Tar Károly: Est- versek második, bővített és támogatott kiadás 200 példányban
48. Tar Károly:Kevert kavart— kispórák, A Bethlen Gábor Alapítvány támogatásával 100 példányban
49. Tar Károly:Voltam — A Boldog utcán tól - emlékirat - A Bethlen Gábor Alapítvány támogatásával 100 példányban
50. Tar Károly:Voltam — Saját lábom - utcán tól - emlékirat - A Bethlen Gábor Alapítvány támogatásával 100 példányban
51. Tar Károly:Voltam — Ezer kilométerekkel I-II. - mlékirat, A Bethlen Gábor Alapítvány támogatásával 100 példányban
52. Tar Károly:Voltam — Ezer kilométerekkel I-II. - mlékirat, A Bethlen Gábor Alapítvány támogatásával 100 példányban
53. Tar Károly:Voltam — Északi fényben– emlékirat, A Bethlen Gábor Alapítvány támogatásával 100 példányban
54. Tar Károly:Voltam — Summa summarum - emlékirat, A Bethlen Gábor Alapítvány támogatásával 100 példányban

István Molnárs Bilderbok — Molnár István Képeskönyvéből

„Så här låter två händer som klappar. Hur låter en hand som klappar? Hur låter tre händer som klappar?” „Így szól két tenyér, ha csattan. Hogy szól egy tenyér, ha csattan? Hogy szól három tenyér, ha csattan?” (Blekholmsgatan 3, Stockholm)

Zoo

(Roste-
rigränd 4,
Stockholm)

István Molnár's Bilderbok — Molnár István Képeskönyvéből

▲ **Min granne tror sig ha sett ännu en psykedelisk svamp i sin trädgård. Szomszédom ismét egy hallucinogén gombát vélt megpillantani a kertjében.** (Ringvägen 50, Stockholm)

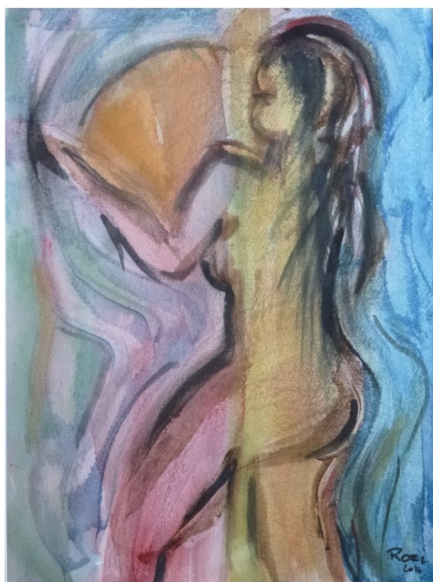
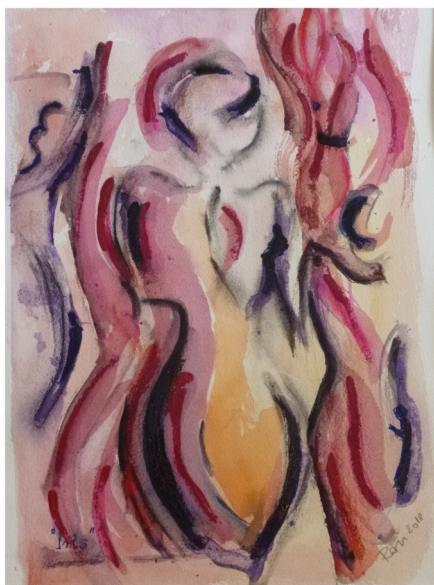
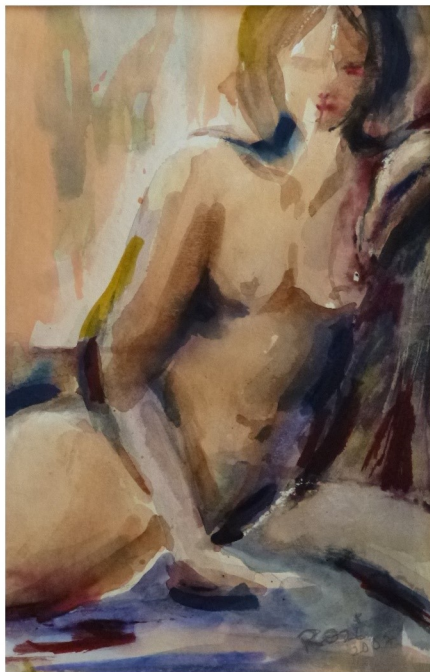
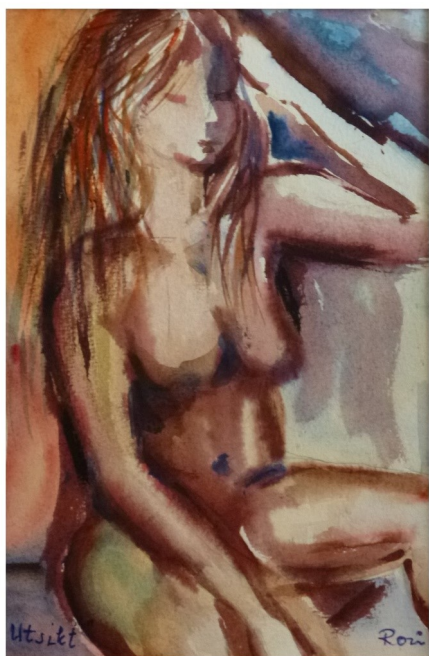
◀ **Eremiten och Förbundsarken (i rött utförande) - A remete és a Frigyláda (piros kivitelben)** (Sankt Paulsgatan 41, Stockholm)

István Molnárs Bilderbok — Molnár István Képeskönyvéből

Förvandling

Változás

Gyarmati Rozália: Aktok

Gyarmati Rozália
Tánc

A hátsó borítón

István Molnárs Bilderbok — Molnár István Képeskönyvből

Lägesrapport XVIII
Helyzetjelentés XVIII

Jag skyller allt på fotografen
Mindenért a fényképészt hibáztatom

(Vattenledningsvägen 41, Stockholm)

